

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Jeruzalémský Chrám
a jeho současná interpretace**

Markéta Zajícová

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce

**Jeruzalémský Chrám
a jeho současná interpretace
Markéta Zajícová**

Vedoucí práce:

Mgr. Karel Hrdlička

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Děkuji vedoucímu práce Mgr. Karlu Hrdličkovi za vstřícný přístup a cenné rady, které přispěly k výsledné podobě práce.

Obsah

1	ÚVOD.....	5
2	INSTITUTE ŽIDOVSKÉHO CHRÁMU	7
2.1	Stan setkávání	8
2.1.1	Vzhled a vybavení	8
2.1.2	Kněží	10
2.1.3	Řád oběti	11
2.2	Chrám krále Šalomouna	13
2.3	Herodův chrám	15
2.4	Shrnutí kapitoly <i>Institute židovského Chrámu</i>	18
3	MONOTEISTICKÁ NÁBOŽENSTVÍ A JEJICH VZTAH K JERUZALÉMSKÉMU CHRÁMU	20
3.1	Judaismus.....	20
3.1.1	Vztah současného judaismu k Chrámu	21
3.1.2	Mesiáš v judaismu	23
3.1.3	Obnovení Chrámu	25
3.1.4	Odbočka: Mesiánský judaismus	32
3.1.5	Shrnutí kapitoly <i>Judaismus</i>	33
3.2	Křesťanství	34
3.2.1	Mesiáš v křesťanství	34
3.2.2	Úloha chrámu v křesťanství	35
3.2.3	Shrnutí kapitoly <i>Křesťanství</i>	37
3.3	Islám	39
3.3.1	Mesiáš v islámu	40
3.3.2	Vztah islámu k Chrámu a Chrámové hoře	41
3.3.3	Shrnutí kapitoly <i>Islám</i>	43
4	CHRÁMOVÁ HORA JAKO MÍSTO STŘETU	44
4.1	Komu patří Chrámová hora aneb Židé versus muslimové	44
4.1.1	Archeologické spory	47
4.1.2	Politika na tenkém ledě.....	49
5	ZÁVĚR.....	51
6	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	53
7	RESUMÉ.....	60
8	PŘÍLOHY	61

1 ÚVOD

Chrám jakožto místo určené pro uctívání božstva měl pro různá náboženství odlišnou důležitost a jedinečnost. Vždy však byl lidským dílem věnovaným něčemu či někomu přesahujícímu člověka. Anglické slovo *temple* je odvozeno od latinského slova označujícího čas, odkazujícího do římské doby a kladoucího důraz na správnou dobu přinášení obětí božstvům.¹ Chrám, jemuž se věnuje tato práce, je místem setkání s vyšší mocí a příležitostí k oběti vděčnosti či prosby o odpuštění. Přestože je tato tradice stará několik tisíc let, dodnes můžeme vidět otisky Chrámu stávajícího před tisíci lety v Jeruzalémě jak v srdcích věřících, tak v politickém dění v oblasti nazývané Izrael a Palestina.

Cílem práce je nejprve popsat historicko-náboženský vývoj instituce židovského Chrámu Boha Hospodina a následně porovnat důležitost Chrámu a Chrámové hory v Jeruzalémě mezi třemi monoteistickými náboženstvími - judaismem, křesťanstvím a islámem, v kontextu dnešní doby a s ohledem na aktuální politicko-náboženskou situaci. Autorka si je vědoma toho, že jednotlivé kapitoly i podkapitoly by samy o sobě mohly být zpracovány jako bakalářská či diplomová práce, protože jejich námět je velmi bohatý. Pro detailnější zpracování není v kontextu této práce dostatek místa, proto se pokusí vždy vyzdvihnout pouze nejdůležitější poznatky a následně propojit ústřední linii jednotlivých témat v souvislý celek. Později by autorka bakalářské práce chtěla podrobněji zpracovat některé z nastíněných témat v práci diplomové v rámci následujících studií.

V první části je popsán význam instituce Chrámu pro judaismus, vznik svatyně předcházející Chrámu, prvotní motivy a potřeby rozhodující o realizaci stavby, samotné provedení stavby, pravidla jejího fungování a také konkrétní etapy ničení a obnovy budovy. Nejpoužívanějším zdrojem informací pro první část práce je Bible, konkrétně ekumenický

¹ *temple (building)*. *Britannica Online Encyclopedia*. Dostupný z WWW: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/586791/temple>>.

překlad původního textu Starého zákona, který chronologicky a nábožensko-historicky zřetelně vystihuje účel a smysl uctívání Hospodina a zřízení instituce Chrámu. Z množství dalších důležitých zdrojů je potřeba zmínit např. publikaci *Starý zákon mluví* (autorem je Samuel J. Schultz), *Nový biblický slovník* (kolektiv autorů vedený J. D. Douglasem), dále knihu s názvem *In the Shadow of the Temple* (autorem je Meir Ben-Dov) a *Zion, City of our God* (editory jsou R. S. Hess a G. J. Wenham).

Druhá část práce je věnována jednotlivým monoteistickým celkům, aktuálně představuje téma Chrámu a Chrámové hory z perspektivy judaismu, křesťanství a islámu, a to s důrazem na otázku existence tzv. třetího Chrámu. Zdrojem informací pro kapitoly o křesťanském pohledu se do velké míry stala křesťansko teologicky zaměřená literatura, např. *Základy teologie* (autorem je Ch. C Ryrie) nejdůležitějším zdrojem je však *Nový zákon*, opět ekumenický překlad původního textu. V kapitolách věnovaných především muslimské perspektivě je výchozím zdrojem *Korán* (Hrbkův překlad) a kniha *Úvod do studia islámu* (autorem je Luboš Kropáček), tato publikace je zároveň použita jako výchozí pro přepis arabských pojmů do latinky. Pro transkripci hebrejských pojmů autorka práce vycházela z knihy *Judaismus od A do Z* od Jáakova Newmana. Výjimku představují některá jména, u nichž se držela zažité podoby z Českého ekumenického překladu. Citované pasáže v hlavním textu jsou uváděny kurzívou (kvůli odlišení od vlastního textu autorky), citované texty pod čarou však již kurzívou uváděné nejsou.

Pro označení židovského jeruzalémského Chrámu je používáno velké počáteční písmeno pro odlišení tohoto Chrámu od jiných náboženských staveb, kromě toho je velké písmeno užíváno ve slově Židé, termínem jsou v této bakalářské práci označováni nejen příslušníci židovského náboženství, ale zároveň etnická skupina obyvatel. Některá slova jsou v textu vyznačena **tučně**, účelem tohoto označení je autorky snaha zpřehlednit psaný text a zdůraznit důležité pojmy či formulace.

2 INSTITUTE ŽIDOVSKÉHO CHRÁMU

Téměř tři tisíce let hraje v judaismu budova Chrámu nezastupitelnou roli. Důležitým mezníkem v historii izraelského národa se stal exodus kmenů z egyptského otroctví². Pouť trvajících čtyřicet let³ nebyla pouhým přechodem z území na území, během cesty došlo k zásadnímu posunu v praktickém způsobu uctívání Hospodina a k zavedení mnoha pravidel morálního, sociálního i kultického charakteru. Prvním zcela zásadním momentem během cesty je uzavření smlouvy mezi izraelským lidem a Hospodinem. Lid přijal smluvní řád pro život, tzv. Desatero⁴, kterým se zavázal poslušností a věrností jedinému Bohu. Neznamená to, že by Izraelité dosud Hospodina neznali a nepřinášeli mu oběti, ani jej neuctívali. Naopak bibliční patriarchové často stavěli Hospodinu oltáře a Mojžíš také vybudoval u hory Sinaj oltář, na kterém Bohu po obdržení smlouvy obětovali⁵, zde tehdy došlo k přijetí (ratifikaci) smlouvy.

² „Doba pobytu, kterou Izraelci v Egyptě strávili, byla čtyři sta třicet let. Když uplynulo čtyři sta třicet let, přesně na den vyšly všechny Hospodinovy zástupy z egyptské země.“
Ex 12,40-41.

„Je nesporné, že Izrael opustil zemi svého otroctví v druhé polovině druhého tisíciletí př. Kr. Vědci se většinou shodují na tom, že k exodu došlo někdy v době mezi 1450-1200. Absolutní datování je však stále středem pozornosti, protože žádné odkazy nebo události knihy Exodus nemohou být přímo porovnávány s egyptskými dějinami.“

SCHULZ, S. J. *Starý zákon mluví*, s.46.

³ „Připomínej si celou tu cestu, kterou tě Hospodin, tvůj Bůh, vodil po čtyřicet let na poušti, aby tě pokořil a vyzkoušel a poznal, co je v tvém srdci, zda budeš dbát na jeho přikázání, či nikoli.“
Dt 8,2.

⁴ „Bůh vyhlásil všechna tato přikázání:

„Já jsem Hospodin, tvůj Bůh; já jsem tě vyvedl z egyptské země, z domu otroctví. Nebudeš mít jiného boha mimo mne. Nezbrazíš si Boha zpodoběním něčeho, co je nahoře na nebi, dole na zemi nebo ve vodách pod zemí. Nebudeš se ničemu takovému klanět ani tomu sloužit. Já jsem Hospodin, tvůj Bůh, Bůh žárlivě milující. Stíhám vinu otců na synech do třetího i čtvrtého pokolení těch, kteří mě nenávidí, ale prokazují milosrdenství tisícům pokolení těch, kteří mě milují a má přikázání zachovávají. Nezneužiješ jména Hospodina, svého Boha. Hospodin nenechá bez trestu toho, kdo by jeho jména zneužíval. Pamatuj na den odpočinku, že ti má být svatý. Šest dní budeš pracovat a dělat všechnu svou práci. Ale sedmý den je den odpočinku Hospodina, tvého Boha. Nebudeš dělat žádnou práci ani ty ani tvůj syn a tvá dcera ani tvůj otrok a tvá otrokyně ani tvé dobytče ani tvůj host, který žije v tvých branách. V šesti dnech učinil Hospodin nebe i zemi, moře a všechno, co je v nich, a sedmého dne odpočinul. Proto požehnal Hospodin den odpočinku a oddělil jej jako svatý. Cti svého otce i matku, abys byl dlouho živ na zemi, kterou ti dává Hospodin, tvůj Bůh. Nezapíješ. Nesesmilníš. Nepokradeš. Nevydáš proti svému bližnímu křivé svědectví. Nebudeš dychtit po domě svého bližního. Nebudeš dychtit po ženě svého bližního ani po jeho otroku ani po jeho otrokyni ani po jeho býku ani po jeho oslu, vůbec po ničem, co patří tvému bližnímu.““

Ex 20,1-17.

⁵ Ex 24,4-5.

V knize Exodus se ve 33. kapitole mluví o tom, jak Mojžíš vzal stan, postavil jej vně tábora a toto místo nazval „stanem setkávání“.⁶ Jednalo se tak o první zastřešené místo sloužící k setkání s Bohem, které Starý zákon zmiňuje. Poté, co vešla v platnost nově přijatá smlouva mezi lidem a Bohem, je lidu skrze Mojžíše interpretován úkol vystavět Hospodinu svatyni.⁷

2.1 Stan setkávání

V kapitole věnované stanu setkávání je zmíněna forma uctívání Hospodina, zavedená Mojžíšem během putování Izraelitů po poušti. Nejprve je popsán vzhled a vybavení nově vzniklé přenosné svatyně, následně představené osoby zodpovědné za chod svatyně a jejich úřad, tj. kněží a lévijci. Na závěr kapitoly je přiblížen význam obětování Hospodinu, dále také příležitosti a některé požadavky či podmínky úzce související s obětováním.

Podle biblického svědectví se přenosná svatyně, také nazývaná stanem setkávání, stala nejstarším předchůdcem Chrámu. Jednalo se o jedinou svatyni, kterou tehdy Izraelci měli, na rozdíl od mnoha okolních národů, pyšnicích se množstvím chrámů.

2.1.1 Vzhled a vybavení

Na stavbě se podílelo mnoho řemeslníků z různých oborů. Materiál získávali z vlastních zdrojů, izraelský lid poskytl vše potřebné pro stavbu svatyně, dokonce věnoval velké zásoby drahých kovů.⁸

⁶ „Když někdo hledal Hospodina, vycházel ke stanu setkávání, který byl venku za táborem. A když Mojžíš vycházel ke stanu, všechen lid povstával; zůstali stát, každý u vchodu do svého stanu, a hleděli za Mojžíšem, dokud nevešel do stanu. Kdykoli Mojžíš vcházel do stanu, sestupoval oblakový sloup a stál u vchodu do stanu. A Hospodin rozmlouval s Mojžíšem. Všechen lid viděl oblakový sloup, stojící u vchodu do stanu; tu všechen lid povstával a klaněli se, každý u vchodu do svého stanu. A Hospodin mluvil s Mojžíšem tváří v tvář, jako když někdo mluví se svým přítelem. Potom se Mojžíš vracel do tábora. Ale mládenec Jozue, syn Núnův, který mu přisluhoval, se ze stanu nevzdaloval. Ex 33,7-11.

⁷ Ex 25,8.

⁸ „...a každý, koho srdce pudilo a kdo byl ochotné mysli, přicházel a přinášel Hospodinovu obět pozdvihování pro dílo na stanu setkávání a pro veškerou službu v něm i pro svatá roucha. Přicházeli muži i ženy a všichni ze srdce dobrovolně přinášeli spínadla, kroužky, prsteny a přívěsky, všelijaké zlaté

Stan setkávání měl obdélníkový půdorys, včetně nádvoří měřil na délku sto loket a na šířku padesát loket.⁹ Ve východní polovině nádvoří se nacházel přenosný oltář potažený bronzem a nádrž určená k omývání kněží sloužících u obětního oltáře.¹⁰ V západní polovině nádvoří stála svatyně, jejíž vnitřní prostor se skládal ze dvou částí, navzájem od sebe oddělených oponou ze lněného materiálu, ten pokrýval celý příbytek. Vzniklé dva vnitřní prostory měřily na délku deset loket a dvacet loket. První část se nazývala svatyně a druhé části se říkalo velesvatyně, jednalo se o nejsvětější místo svatostánku. Vchod do stanu zakrývala purpurově fialová, nachová a karmínová opona, která visela na pěti sloupech z akáciového dřeva potaženého zlatem.¹¹ Velesvatyně ukrývala schránu smlouvy, tedy truhlu představující Hospodinovu přítomnost a přízeň. Schrána byla vyrobena z akáciového dřeva a potažena zlatem, stejně tak víko, na kterém byli vytepani dva zlatí cherubové. Schránu opatřili v rozích zlatými kruhy a tyčemi¹², aby bylo možné ji přemísťovat. Archa úmluvy, jak byla schrána také nazývána, obsahovala kamenné desky s Desaterem¹³, džbán s manou¹⁴ a Áronovu hůl¹⁵.

Mezi důležitou výbavu svatostánku patřil také stůl pro předkladné chleby, potažený zlatem, sedmiramenný svícen, misky, číše, pánve na oharky a mnoho dalších předmětů, to vše z čistého zlata.¹⁶

předměty, totiž každý, kdo nabídl Hospodinu zlato jako oběť podávání. Každý, kdo měl látku purpurově fialovou, nachovou a karmínovou, jemné plátno a kozí srst, načerveno zbarvené beraní kůže a tachaší kůže, přinášel je. Každý, kdo chtěl přinést oběť pozdvihování ve stříbře a v mědi, přinesl to Hospodinu jako oběť pozdvihování. Každý, kdo měl akáciové dřevo k jakémukoli bohoslužebnému dílu, přinášel je. I všechny dovedné ženy vlastnoručně předly a přinášely, co napředly, látku purpurově fialovou, nachovou a karmínovou a jemné plátno. Všechny ženy, které srdce pudilo a které to dovedly, předly kozí srst. Předáci přinášeli karneoly a kameny pro zasazení do nárameníku a náprsníku i balzám a olej na svícení i na olej k pomazání a na kadidlo z vonných látek. I přinášeli Izraelci dobrovolný dar Hospodinu, každý muž a žena, které pudilo srdce, dobrovolně přinášeli všechno potřebné k dílu, které skrze Mojžíše přikázal Hospodin vykonat.“

Ex 35,21-29.

⁹ Ex 27,18.

¹⁰ Ex 27,1-8; Ex 30,18-20.

¹¹ Ex 36,8-38.

¹² Ex 37,1-9.

¹³ Ex 25,16.

¹⁴ Ex 16,32-34.

¹⁵ Nu 17,21-22.

¹⁶ Ex 37,10-24.

2.1.2 Kněží

Zásadní roli v izraelské bohoslužbě zastávali kněží. Starali se o stan setkávání, byli **prostředníky** mezi lidmi a Bohem, tlumočili Boží vůli pro lid, přinášeli smírné oběti za hřích apod. Za prvního kněze (velekněze) nové svatyně byl Bohem určen Mojžíšův bratr Áron spolu se svými syny Nádabem, Abihúem, Eleazarem a Ítamarem.¹⁷ (Později s Áronem sloužili pouze Eleazar a Ítamar, Nádab a Abihú na poušti zemřeli, protože se dopustili modloslužby.)¹⁸

Na kněží, jakožto na Boží svaté služebníky, se vztahovala velmi přísná pravidla týkající se jejich čistoty a posvěcení. Zavazovali se k příkladnému chování nejen ve věrné službě Hospodinu, ale také v rodinném životě a v manželství. Službu směli vykonávat pouze pokud neměli žádnou tělesnou vadu, zlomeninu, anomálii a netrpěli žádnou nemocí. Museli vždy chodit čistí, upravení a pečovat o své roucho.¹⁹

Spolu s kněžími dále sloužili ještě příslušníci kmene Lévi, „lévijci“, jejich úkolem bylo pomáhat kněžím a byly jim svěřeny především manuální úkoly spojené s bohoslužbou. Právě oni měli na starost nést a stavět Boží příbytek na místech, kde se izraelský lid během putování zastavil. Lévijci navíc obdrželi velmi specifický úkol, byli vybráni, aby zastupovali všechny prvorozené z Izraelců, protože prvorozené Hospodin ještě v Egyptě označil výhradně za své.²⁰

Kněží a služebníci v svatostánku spolu s vybavením museli být pro službu oficiálně posvěceni a rituálně uvedeni do funkce.²¹ K tomuto

¹⁷ „Přikaz, aby předstoupil tvůj bratr Áron a s ním jeho synové z řad Izraelců, aby mi sloužili jako kněží: Áron a Áronovi synové Nádab, Abihú, Eleazar a Ítamar. Uděláš pro svého bratra Árona svaté roucho k slávě a ozdobě. Promluvíš se všemi dovednými řemeslníky, které jsem naplnil duchem moudrosti; ti zhotoví Áronovi roucho, aby byl posvěcen a mohl mi sloužit jako kněz. Toto budou roucha, která udělají: náprsník a nárameník, říza a tkaná suknice, turban a šerpa; taková svatá roucha udělají tvému bratru Áronovi a jeho synům, aby mi sloužili jako kněží.“

Ex 28,1-4.

¹⁸ Nu 3,4.

¹⁹ Lv 21,1-24.

²⁰ Nu 3,6-13.

²¹ Ex 29,44.

posvěcení došlo u Árona a jeho synů prostřednictvím úkonu pomazání jejich hlav olejem, proces byl opakován po dobu sedmi dnů.²²

2.1.3 Řád oběti

Ve starověku nebyli Izraelci jediní, kteří přinášeli oběti, předkládání obětního pokrmu božstvům jako jistou formu obecenství mezi věřícími a božstvem je možné pozorovat u mnoha starověkých národů.²³ Starý zákon zmiňuje první obětní praktiky již v knize Genesis ve spojitosti s Kainem a Ábelem²⁴, Noemem²⁵ či Abrahamem²⁶. V Mojžíšově době byl vypracován konkrétní obětní řád, jenž museli kněží svatostánku i izraelský lid náležitě dodržovat. Obětní nařízení jsou popisována na mnoha místech v Mojžíšových knihách, nejdůkladněji se však tomuto tématu věnuje kniha Leviticus v prvních sedmi kapitolách. Jsou zde popsány oběť zápalná²⁷, přídavná²⁸, pokojná²⁹, oběť za hřích³⁰ a oběť za vinu³¹. Při výběru obětních darů se lid řídil zásadou, že Bohu patří to nejlepší a jen to, co je lidským vlastnictvím. Proto byla pro obětování přinášena především domácí zvířata (brav, skot, ptactvo), nikoliv zvířata divoká, velký důraz je tu kladen na čistotu a bezvadnost zvířete³². V případě nekrvavých obětí lid přinášel produkty své vlastní práce (plody, obilí, olej atd.).³³ *„Ustanovení se týkala celonárodních i individuálních obětí a všedních i slavnostních příležitostí. První doložené veřejné oběti se vztahovaly k jednotlivým ročním obdobím, např. slavnost nekvašených chlebů, prvních snopků čili týdnů, slavnost sklizně a slavnost stánků³⁴. K slavnosti nekvašených chlebů se brzy připojil hod beránka³⁵ a při slavnosti stánků se s velkou pravděpodobností konaly obřady obnovení*

²² Ex 29,1-9; Ex 35.

²³ DOUGLAS, J. D. a kol. *Nový biblický slovník*, s. 677.

²⁴ Gn 4,3.

²⁵ Gn 8,20.

²⁶ Gn 12,7.

²⁷ Lv 1; Lv 6,1-6.

²⁸ Lv 2; Lv 6,14-16

²⁹ Lv 3; Lv 7,11-21.

³⁰ Lv 4; Lv 6,18-23.

³¹ Lv 5; Lv 7,1-7.

³² Lv 1,2-3;Lv 3,1; Lv 5,7.

³³ Lv 2,1.

³⁴ Ex 23,14-17; Ex 34,18-23; Dt 16.

³⁵ Joz 5,10-12.

smlouvy a zřejmě i novoroční a smírčí obřady. Úplný seznam pro tyto a dodatečné příležitosti na každý měsíc (novoluní), týden (sabat) a na každý den (ráno a večer) obsahuje Nu 28-29³⁶.[...] K dodatečným příležitostem, které zmiňuje Zákon, patří očišťování malomocného³⁷, očištění po porodu³⁸, posvěcení kněze³⁹ nebo lévijce⁴⁰ a zproštění zasvěcence nazírského slibu⁴¹. Méně častými byly oběti při posvěcování svatyně⁴², při korunovaci krále⁴³, ve dnech celonárodního pokání⁴⁴ nebo v rámci příprav k boji⁴⁵.⁴⁶

Nejčastěji býval obětován beránek, tj. každý den ráno a večer, tím byla neustále udržována na oltáři zápalná oběť na připomínku oddanosti Izraele jedinému Bohu Hospodinu.⁴⁷ Všechny oběti vyžadující prolítí krve souvisely s odčiněním hříchu, člověk pro dosažení odpuštění proléval místo vlastní krve krev zvířete. Pouze oběť přídavná (oběť zrna) nevyžadovala žádnou krev, nebyla však přinášena samostatně, pravděpodobně byla hlavně doprovodnou obětí při přinášení zápalné nebo pokojné oběti.⁴⁸ Obřad byl člověku uložen samotným Bohem: „V krvi je život těla. Já jsem vám ji určil na oltář k vykonávání smírčích obřadů za vaše životy. Je to krev; pro život, který je v ní, se získává smíření.“⁴⁹ Proto je potřeba úkon oběti chápat v kontextu smlouvy mezi lidem a Hospodinem a milosti ze smlouvy vycházející. Oběť tedy nepředstavuje lidské východisko vykoupení sebe samého, ale je výsledkem smlouvy milosti, je Božím řešením dosažení čistoty.⁵⁰

³⁶ Tabulka příležitostí ustanovených k veřejným obětem viz Příloha 1.

³⁷ Lv 14.

³⁸ Lv 12.

³⁹ Lv 8-9.

⁴⁰ Nu 8,6-26.

⁴¹ Nu 6.

⁴² 2 S 6,13-18.

⁴³ 1 S 11,15.

⁴⁴ Sd 20,26.

⁴⁵ 1 S 13,8-9.

⁴⁶ DOUGLAS, J. D. a kol. *Nový biblický slovník*, s. 678.

⁴⁷ Ex 29,38-46.

⁴⁸ Nu 15,1-13.

⁴⁹ Lv 17,11.

⁵⁰ DOUGLAS, J. D. a kol. *Nový biblický slovník*, s. 682.

2.2 Chrám krále Šalomouna

Do realizace stavby chrámu se zapojil již David, druhý izraelský král, který pojal záměr vybudovat Hospodinu svatyni v Jeruzalémě.⁵¹ Nepodílel se nijak na samotné stavbě, neboť mu Hospodin řekl, že jeho ruce jsou příliš od krve, ale učinil praktické přípravy – od muže jménem Ornán Jebúsejský odkoupil místo, kde David obětoval Hospodinu. Hospodin jeho oběť přijal a ukončil morovou nákazu.⁵² Dále nechal z Týru a Sidónu dopravit množství cedrového dřeva a nachystal další důležitý materiál. *„David řekl: "Můj syn Šalomoun je ještě mladíček útlého věku. Má-li vybudovat Hospodinův dům do mohutné výše, aby proslul nádherou po všech zemích, musím pro to konat přípravy." Proto David ještě před svou smrtí vykonal mnoho příprav.“*⁵³

Šalomoun se chopil práce a *„začal budovat v Jeruzalémě Hospodinův dům na hoře **Mórija**, kde se Hospodin ukázal jeho otci Davidovi, na místě, které připravil David, na humně Ornána Jebúsejského.“*⁵⁴ Přesné umístění Chrámu není doloženo, jisté však je, že stál v lokalitě dnes nazývané Haram eš-Šaríf, na východní straně Starého města v Jeruzalémě.⁵⁵

Převážně se pokusy o popisy Chrámu opírají o záznamy v 1. Královské (6. až 7. kapitole) a v 2. knize Paralipomenon (3. až 4. kapitole), kde je Chrám celkem podrobně popsán, nejsou zde ale

⁵¹ Plán Jeruzaléma a Chrámové hory v době 1000-586 př. n.l. viz Příloha 2.

⁵² „David tedy dal Ornánovi za to místo obnos šesti set šekelů zlata. I vybuoval tam David Hospodinu oltář, obětoval zápalné a pokojné oběti a vzýval Hospodina. Ten mu odpověděl ohněm seslaným z nebe na oltář pro zápalné oběti. Hospodin pak poručil andělu, aby schoval meč do pochvy. V té době, kdy David zjistil, že jej Hospodin na humně Ornána Jebúsejského vyslyšel, začal tam obětovat. Ale Hospodinův příbytek, který zhotovil Mojžíš na poušti, i oltář pro zápalné oběti byly v té době na posvátném návrší v Gibeónu. Tam David nemohl chodit, aby se dotazoval Hospodina, neboť byl mečem Hospodinova anděla přestrašen. David prohlásil: "Zde bude dům Hospodina Boha, zde bude mít Izrael oltář k zápalným obětem.“

1 Pa 21, 25-30 a 22,1.

⁵³ 1 Pa 22,5.

⁵⁴ 2 Pa 3,1.

⁵⁵ DOUGLAS, J. D. a kol. *Nový biblický slovník*, s. 323.

uvedeny úplně všechny údaje potřebné pro jeho přesnou zpětnou rekonstrukci.⁵⁶

Šalomoun začal se stavbou chrámu ve čtvrtém roce svého kralování.⁵⁷ Neváhal investovat značné zdroje a pozval si nejlepší stavební odborníky, takže původní stavba byla opravdu výjimečná. John M. Monson v ní spatřuje dva nevídané rysy. Podle něj spočívala exkluzivita svatyně nejen v jejích rozměrech (je-li možné velikost usuzovat z biblických údajů, pak se jednalo o jednu z největších staveb, která kdy v oblasti Levanty stála), ale také v zachovaném množství detailních textových záznamů (pravděpodobně je Šalomounův chrám nejlépe popsáným chrámem starověkých blízkovýchodních textů).⁵⁸

„Chrám samotný byl orientován východním směrem a v průčelí byl asi pět metrů hluboký vchod nebo předsíň. Dvojité pět metrů široké dveře byly proloženy zlatem a ozdobeny květinami, palmovými stromy a do stěn svatyně byli vyryti cherubové. [...] Stěny byly zdobeny vkládanými zlatými listy a vyřezávanými cheruby. Nahoře byla na každé straně okna, zajišťující přirození osvětlení. Po stranách místnosti bylo pět zlatých stolů na obětní chléb a pět sedmiramenných svícňů z čistého zlata. Na samém konci stál kadidlový oltář, vyrobený z cedrového dřeva a obložený zlatem.“⁵⁹ Nejdůležitější částí vnitřku chrámu byla velesvatyně tvaru krychle, uvnitř skrývala dvě sochy obřích cherubů, svými křídly se navzájem dotýkali nad schránou úmluvy. Schrána obsahovala pouze kamenné desky, které tam uložil Mojžíš, když došlo k uzavření smlouvy mezi Hospodinem a Izraelci. Do této svatyně vstupoval Hospodin v podobě oblaku.⁶⁰ K prostoru budovy chrámu patřila dvě nádvoří, vnitřní a vnější. Na vnitřním nádvoří stál bronzový oltář, mezi oltářem a vstupem se nacházelo veliké umyvadlo, také vyrobené z bronzu. Umyvadlo

⁵⁶ Jedna z mnoha možných podob Šalomounova chrámu je zpracována v krátké animaci: *Temple De Salomon. Temple de Salomon*. Dostupný z WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=ARncgN4onuQ>>.

⁵⁷ 1Pa 3,2.

⁵⁸ MONSON, J. M. The Temple of Solomon: Heart of Jerusalem. In HESS, R. S., WENHAM, G. J. *Zion, city of our God*. s.3.

⁵⁹ SCHULZ, S. J. *Starý zákon mluví*, s.134.

⁶⁰ 1 Kr 8.

podpírané dvanácti kovovými býky sloužilo k rituálnímu očišťování.⁶¹ V prostoru mezi vnitřním nádvořím a předsíní svatyně vedlo schodiště, před vchodem se tyčily dva mohutné sloupy – Bóaz a Jakín.⁶²

Šalomounův chrám byl roku 587 př. Kr. zničen Babyloňany, kteří dobyli Jeruzalém, zpusťovali zemi a Izraelity odvěkli do zajetí. Svatyně byla vypleněna a drahocenná schrána ze svatyně svatých zmizela. Od té doby není potvrzeno, že by byla nalezena, ale zároveň nebyla zhotovena žádná jiná schrána místo té ztracené.⁶³

2.3 Herodův chrám

Babylonské zajetí trvalo padesát let (586-536 př.n.l.), přestože jde o mnohem kratší dobu než v případě egyptského otroctví, přerušuje tak politickou autonomii Izraelců, boří se tím Židovská národní ucelenost, zpět do své domoviny se nenavrací všichni, pouze část Izraele. Od této chvíle je národ a území jeho původního domova pod nadvládou Peršanů a Řeků, situace se mění až během povstání Hasmoneovců a následném uvolnění tlaku nadvlády cizích národů (140 př.n.l.). Svoboda trvá ale pouze do roku 63 př.n.l., tj. do roku dobytí Jeruzaléma Římany.⁶⁴

Šalomounův chrám ve své původní nádheře se Izraelitům po návratu z babylonského zajetí obnovit nepodařilo, avšak na místě prvního Chrámu byl vztyčen druhý⁶⁵, který v prvním století před Kristem nechal přebudovat panovník Herodes, proto se tomuto druhému Chrámu někdy

⁶¹ 1 Kr 7,23-26; 2 Pa 4, 1-5.

⁶² „Šalomoun svěřil zodpovědnost za celé dílo týrskému staviteli a na pracích se podíleli i féniciťi řemeslníci (1 Kr 5,10,18; 1 Kr 7,13). Není tedy divu, nacházíme-li architektonické paralely a obdobnou výzdobu i v dochované fénické či kenaanské řemeslné práci. Plán chrámu se velmi podobá malé svatyni z 9. st. př. K., kterou archeologové odkryli v Tell Tajínátu na řece Orontes. Měla tři místnosti s oltářem v nejnitiňnější části a dva sloupy v předsíní, které podpíraly střechnu.“

DOUGLAS, J. D. a kol. *Nový biblický slovník*, s. 324.

⁶³ Tamtéž, s. 918.

John M. Monson v článku *The Temple of Solomon: Heart of Jerusalem* podrobněji otevírá téma Šalomounova Chrámu a také popisuje paralelu této stavby se svatyni 'Ain Dara objevenou v Sýrii.

MONSON, M. J. The Temple of Solomon: Heart of Jerusalem. In HESS, R. S., WENHAM, G. J. *Zion, City of our God*. s.1-22.

⁶⁴ CHOURAQUI, A. *Dějiny judaismu*. s.13.

⁶⁵ O obnově zničeného chrámu po návratu z Babylonského zajetí pojednává publikace RITMAEYER, K. *L. Jerusalem in the time of Nehemiah*.

říká „Herodův chrám“⁶⁶. Důležitou úlohu ve stavbě Chrámu druhého v pořadí sehrál panovník Kýros Veliký, za jehož vlády byl izraelský lid propuštěn ze zajetí a který dokonce poslal zpět část cenných předmětů, odnesených při dobytí Jeruzaléma králem Nebúkadnesarem.⁶⁷

Ještě než se do přestavby vložil Herodes Veliký, pustili se do obnovování Jeruzaléma a zničeného Chrámu Židé přicházející z babylonského zajetí. Jejich práce je podrobněji zachycena a popsána v knihách Ezdráš a Nehemjáš.⁶⁸

Dosáhnout původního přepychu ve věci vybavení svatyně nebylo tak snadné, velká část chrámového náčiní z Šalomounova Chrámu byla nenávratně pryč. *„Namísto deseti Šalomounových svícňů stál ve svatyni jeden sedmiramenný svícen, dále stůl pro předkladné chleby a kadidlový oltář. Tyto věci odnesl Antiochos IV. Epifanés (asi 175-163 př. Kr.), jenž dal v chrámu 15. prosince 167 př. Kr. (1. Mak 1,54) postavit „znesvěčující oběť“ (tj. pohanskou sochu nebo oltář). Makabejští po svém vítězství chrám na sklonku r. 164 př.Kr. očistili a znovu vybavili vším potřebným (1. Mak 4,36-59).“⁶⁹*

Herodes na přestavbě a kultivaci začal pracovat r. 19 př.n.l. Udává se, že jej k tomu motivovala spíše potřeba naklonit si Izraelce, než touha

⁶⁶ Plán Jeruzaléma a Chrámové hory v době 538 př.n.l.-70 n.l. viz Příloha 3.

⁶⁷ „V prvním roce svého kralování vydal král Kýros rozkaz o domě Božím v Jeruzalémě: ‚Tento dům buď zase postaven na místě, kde se oběťují oběti. Ať je od základů opraven. Jeho výška budiž šedesát loket, jeho šířka také šedesát loket. Tři vrstvy budou vždy z kamenných kvádrů a jedna vrstva z nových trámů. Náklad bude uhrazen z královské pokladny. Také zlaté a stříbrné nádoby z Božího domu, které odnesl Nebúkadnesar z jeruzalémského chrámu a donesl do Babylóna, ať jsou vráceny, ať přijdou do jeruzalémského chrámu na původní místo a jsou složeny v Božím domě.‘ ‚Proto, Tatenaji, místodržitelé zaeufratský, a Šetar-bóznaji se svými druhy, úředníci, kteří jste v Zaeufratí: Nevměšujte se do té záležitosti a nerušte práci na tom Božím domě! Judský místodržitel s židovskými staršími ať stavějí dům Boží na jeho původním místě.‘ “
Ezd 6, 3-6

„Kráľ Kýros také vydal předměty Hospodinova domu, které Nebúkadnesar odnesl z Jeruzaléma a dal do domu svého boha. Perský král Kýros je předal správci pokladu Mitredatovi, aby je sečtené odevzdal judskému předáku Šěšbasarovi. Toto je jejich soupis: třicet zlatých obětních misek, tisíc stříbrných obětních misek, dvacet devět jiných misek, třicet zlatých koflíků, čtyři sta deset náhradních stříbrných koflíků, tisíc jiných nádob. Všech zlatých a stříbrných nádob bylo pět tisíc čtyři sta. To všechno přinesl Šěšbasar, když byli přivedeni přesídlenci z Babylóna do Jeruzaléma.“
Ezd 1, 7-11

⁶⁸ Detailní podobou města Jeruzalém a lokalitou chrámového návrší z doby Nehemjáše se zabývá publikace *Jerusalem in The Time of Nehemiah* (autory jsou Leen a Kathleen Ritmeyer).

⁶⁹ DOUGLAS, J. D. a kol. *Nový biblický slovník*, s. 325.

uctít Hospodina a investovat do Božího příbytku. Hrubá stavba trvala přibližně deset let, zednickou práci odvádělo kolem tisíce kněží. Přestavba byla definitivně hotova roku 64 n.l.⁷⁰

Pouhých šest let po dokončení stavby ji zničili Římané a do Říma si s sebou odvezli část vzácného chrámového vybavení. Ani druhý Chrám tedy nestál věčně.⁷¹ Z původní monumentální stavby je do dnešní doby dochována Západní zeď vnějšího chrámového nádvoří. Jeruzalémský žurnalista Ludwig Schneider ve své knize *Jeruzalém, ohnisko dění* píše: „Když Římané v roce 70 po Kr. zničili chrám a strhli městské hradby, pověřil vojevůdce Titus své čtyři generály, aby i chrámové nádvoří srovnali se zemí a strhli i zeď ohrazující nádvoří. Avšak Flavius Silvia, který tím byl pověřen, přesvědčil Tita, aby tu až 43 m vysokou zeď nechal stát, protože jinak by už nikdy svět nemohl vidět, jak mocné město Římané zničili. Vždyť základní kameny váží až 400 tun, a jejich přemístění je i pro moderní přepravní stroje téměř neřešitelný úkol. Jen na 80 samostatně řízených hydraulických osách by bylo možné transportovat takovou váhu jednotlivého kusu. Západní zeď bylo možné vybudovat, ale není ji možné zbořit.“⁷² Kameny, které byly na stavbu chrámu používány, pocházejí z Šalomounova lomu, ten se nacházel nedaleko hory. Jeruzalémský kámen, jak se materiálu říká, má velice ojedinělé složení, jedná se o křemitý vápenec, avšak má mnohem vyšší tvrdost než běžné vápence a vyšší hmotnost. Díky jeho schopnosti

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Téma chrámových staveb z doby Šalomouna i Heroda je podrobně rozebíráno v knize BAHAT, D. *The Atlas of Biblical Jerusalem*.

Podrobně dokumentuje průběh zkázy Jeruzaléma a jeho Chrámu vojevůdce Josephus Flavius v knize *Válka židovská II.* s podtitulem *Zkáza Jeruzaléma*, kde autor popisuje římské dobývání oblastí Palestiny, tedy Galileje, Samařska i Judeje. Kniha končí potlačením posledního židovského odporu proti Římu, ke kterému došlo v roce 73 n.l. na pevnosti Massada.

V březnu roku 1952 našel Henri de Contenson v lokalitě kumránských jeskyň dva měděné svitky, jejichž rukopis odpovídá nejmladším kumránským textům. „Rukopis obsahuje údaj o místech, na nichž jsou uloženy poklady zlata, stříbra, nádoby s vonnými látkami. [...] Celková váha stříbra a zlata uvedených v seznamu je 4630 talentů, tedy přes 100 tun drahých kovů. [...] Soudilo se tedy, že měděný svitek obsahuje údaje o pokladech jeruzalémského chrámu ukrytých před Římany.“ Pravdivost tohoto předpokladu však není potvrzena.

SEGERT, S. *Synové světla a synové tmy*. s.144-145.

⁷² SCHNEIDER, L. *Jeruzalém, ohnisko dění*, s. 12-13.

odrážet světlo je Jeruzalém nazýván „městem ze zlata“, tento kámen se dříve běžně používal pro stavbu nebo obkládání domů.⁷³

Chrám byl zničen v den 9. avu roku 70 n.l. „*Rabíni si byli natolik vědomi skutečnosti, že tato událost otevírá novou éru beznaděje, že zavedli zvyk datovat události vzhledem ke zničení svatyně, jejíž trosky se denně připomínají v synagogální liturgii a každoročně se v den 9. av uctívají postem a smutkem.*“⁷⁴ Ztráta znamenala zásah jak do identity národa, tak do jeho náboženského sjednocení. Následky se dotkly Izraele nábožensky i politicky, největších rozměrů však dosáhly v duchovní rovině. Chrám, jakožto místo Božího příbytku a jediné místo, kde mohlo být vysloveno Boží jméno, kde lid sloužil Hospodinu a setkával se s Ním, náhle nebyl. Tak vstoupil židovský národ do nové etapy své existence.⁷⁵

2.4 Shrnutí kapitoly *Instituce židovského Chrámu*

Francouzský spisovatel a politik židovského původu André Chouraqui v publikaci *Dějiny judaismu* napsal: „*Chrám bdí nad pramenem veškerého duchovního života a představuje centrum osobního i národního Života Izraele.*“⁷⁶ Těmito slovy vystihuje hloubku významu instituce Chrámu.

V průběhu dějin došlo k výraznému vývoji podoby Božího příbytku, od původního přenosného stanu k přepychové a velmi nákladné stavbě, která nebyla pouhou náboženskou budovou, ale zosobňovala věčnou smlouvu mezi Izraelem a Hospodinem. Její chod zajišťovaly tisíce služebníků, kněží a lévijců, bylo zde obětováno nespočitatelné množství zvířat, zemědělských plodin či jiných produktů.

Politická důležitost Chrámu se projevila v dobách, kdy protivníci Izraele pocítili potřebu symbol Boží přítomnosti v izraelském národě zničit a pokořit jako důkaz vlastní síly. Přestože byla stavba zničena už před

⁷³ Tamtéž, s. 13-14.

⁷⁴ CHOURAQUI, A. *Dějiny judaismu*. s. 17.

⁷⁵ Tamtéž, 17-18.

⁷⁶ Tamtéž, s. 16.

téměř dvěma tisíci let, smlouva mezi Izraelem a Hospodinem je stále platná a také touha po obnovení Boží svatyně zcela neuhaslá.

3 MONOTEISTICKÁ NÁBOŽENSTVÍ A JEJICH VZTAH K JERUZALÉMSKÉMU CHRÁMU

Následující část práce je zaměřena na tři monoteistická náboženství – judaismus, křesťanství a islám. Nejprve bude v pojednáních o jednotlivých náboženstvích velmi stručně nastíněn charakter těchto monoteistických celků. Proto je dále text v rámci daného náboženství zaměřen na tu část víry, která se konkrétním způsobem týká instituce židovského Chrámu, popisuje míru vztahu náboženství k Chrátové hoře, očekávání plynoucí z tohoto vztahu a odrážející se v nábožensko-politickém dění.

Autorka si tato tři náboženství pro rozbor vybrala z toho důvodu, že se jedná o tři nejpočetněji zastoupené monoteismy v Izraeli. Dalším důvodem je jejich vzájemné historické, místní i časové překrytí a společné sdílení některých důležitých osobností, byť se pohled a postoj k těmto osobnostem v uvedených náboženstvích liší. Jako první přijde na řadu judaismus, nestarší ze tří náboženství, následovat bude křesťanství, o nejmladším náboženství – islámu – bude pojednáno až závěrem.

3.1 Judaismus

Pod pojmem judaismus je v této práci míněno náboženství Židů, které dnes není úplně totožné s vírou praotců Starého zákona, nicméně víra praotců je jeho původem a základem, judaismus tedy z této víry povstává. Počátky judaismu stavíme do doby babylonského zajetí, avšak judaismus jako náboženství se začal výrazněji rozvíjet až po zásadním zlomu způsobeném zničením Chrátu v roce 70. n.l.

„Zamýšlet se nad ztrátou Chrátu tedy znamená zamýšlet se nad náboženským životem bez sakrálních forem zprostředkování mezi Bohem a člověkem, které Chrát umožňoval, bez možnosti kněžského očišťování od hříchu a choroby a bez prastarého obřadu smiřování člověka a Boha. Avšak starobylý judaismus přežil babylonský exil i bez svých kněžských

institucí, takže ztráta Chrámu v roce 70 n.l. přinesla pokračování procesu započatého již dříve a vyvolala novou transformaci.“⁷⁷

S babylonským zjetím a zničením Šalomounova Chrámu vyvstala situace oddělení věřících od chrámových rituálů a obětní praxe, vznikly synagogy, do kterých bylo nyní náboženství soustředěno; postupem času došlo v mnoha praktických oblastech víry k posunu praxe, přizpůsobení se dané situaci.⁷⁸ Rabínský judaismus, vyvíjející se po roce 70 n.l., je pochopitelně dosti odlišný od judaismu doby praotců, přesto oddělení od rituálů následkem babylonského zjetí dala za vznik novým způsobům zbožnosti, jež dle možností nahrazovaly ztracené rituály.⁷⁹ Není žádných pochyb, že stěžejním textem judaismu byl a zůstal biblický Starý zákon, tedy jeho podoba nazývaná Tanach, přičemž ústřední část tvoří Tóra, pět knih Mojžíšových. Judaismus rozlišuje psanou Tóru a ústní Tóru. Velmi zjednodušeně řečeno, nařízení a pravidla psané Tóry jsou podrobněji specifikovaná ústní Tórou, která byla ve 2. století př.n.l. shrnuta do psané formy, tzv. Mišny. Mišna spolu s Gemarou následně utváří Talmud.⁸⁰ Biblické zjevení původně vyučované kněžími a učenici je obohaceno o množství nově vznikající literatury, učenici začínají zařazovat témata jako např. eschatologie, angelologie, posmrtný život, mesiášské naděje, víra v triumf Mesiáše apod.⁸¹

3.1.1 Vztah současného judaismu k Chrámu

„Zničení Šalomounova chrámu Nebúkadnesarem vyznačuje ve Svaté zemi zlom tradiční continuity, jak se vyvíjela od počátku. Časově spadá v jedno s koncem doby proroků, po nichž přijdou historikové a apokalyptikové.“⁸²

Odstraněním nejdůležitější židovské chrámové stavby, která kdy v Izraeli či jinde na světě stála, došlo k některým změnám v charakteru

⁷⁷ FISHBANE, M. A. *Judaismus*. s.48.

⁷⁸ DOUGLAS, J. D. a kol. *Nový biblický slovník*, s.467-8.

⁷⁹ FISHBANE, M. A. *Judaismus*. s.48.

⁸⁰ HALEVY, H. D. *To Be a Jew*, s.24-27.

⁸¹ CHOURAQUI, A. *Dějiny judaismu*. s.13.

⁸² Tamtéž.

judaismu, a tedy i k posunu ve vztahu k instituci Chrámu. Pro tento oddíl popisující změnu a posun ve vnímání náboženské praxe v době bez Chrámu autorka práce čerpala především z díla Jacoba Neusnera *Answers and Questions* a z publikace *Dějiny judaismu*, jejímž autorem je André Chouraqui.

Kde není Chrám, tam není možné přinášet oběti, ani služba kněží není tak nutná⁸³. V oblasti Palestiny se již od konce 1. století n.l. vlivem mocenských změn židovská komunita podstatně ztenčovala, mnoho Židů bylo během následujících staletí rozptýleno do světa a žili v diaspoře. Každá tato skupina mimo Izrael se musela s odloučením od své domoviny a od svatého místa vypořádat. Rabínský judaismus nezanevřel a nezapomněl na důležitost Chrámu, protože Chrám opravdu představoval místo, kde se Izrael setkával s Bohem, kam směřovaly oběti celého národa, ale zároveň byl také místem modlitby. Místem pro četbu Tóry, setkávání se, pro modlitby i vyučování se staly synagogy, přesto má ale Chrám atributy, které není možné nijak nahradit. Jacob Neusner v knize *Questions and Answers* s podtitulem *Intellectual Foundations of Judaism* mluví o tom, že místo Chrámu v Jeruzalémě je jedinou lokalitou, kde může židovská svatyně stát, stejně tak některé úkony mohou být prováděny pouze v Chrámu a nelze je přesunout nikam jinam. Modlitba nebo čtení Tóry mohou probíhat i mimo Chrám (např. v synagoze...), avšak zabít zvíře jako oběť Hospodinu, potřít rohy oltáře jeho krví a proměnit zvíře v zápalnou oběť, to jsou úkony, které nemohou probíhat jinde než v Chrámu postaveném v Jeruzalémě.⁸⁴

Kam se tedy poděla autorita Chrámu a kněží po jeho zániku? Rabínský judaismus jmenuje dvě instituce podílející se na výkonu

⁸³ Neznamená to, že by kněží již neměli v židovské společnosti místo. Jacob Neusner píše, že stejně jako ve starých dobách judaismu, také rabínský judaismus vidí v kněžích potomky linie kmene Levi, prvních Hospodinových kněží v historii Izraele. Kněží se starali o Chrám, zajišťovali jeho chod a také vyučovali nařízením Tóry. Rozdíl mezi kněžími a rabíny spočívá v podstatě jednotlivých funkcí, rabíni jsou učitelé Tóry, zároveň po staletí plnili úkoly soudců, správců či administrátorů, rabínské akademie fungovaly především jako školy pro výuku zákona. Kněží byli pro svou funkci kvalifikovaní svým původem, příslušnictvím k Áronovu rodu (toto výsadní postavení jim nikdo nemůže vzít), rabíni zase svým ovládnutím znalostí Tóry a jejich předáváním svým učňům.

NEUSNER, J. *Questions and Answers*. s.24-25.

⁸⁴ Tamtéž, s.15-22.

politické autority. Jsou jimi král a nejvyšší kněz. Je zřejmé, že v době Mišny (tj. ve 2. století n.l.) nebyl ani Chrám ani nejvyšší kněz, který by v něm působil. Také v Palestině neexistovalo království Izraele s králem v čele. Tento ideální způsob zůstává pro období obnovy, kdy bude znovu postaven Chrám a v Izraeli bude znovu nastolena monarchie v linii krále Davida.⁸⁵ Chrátová éra tedy nebyla ještě definitivně ukončena, byla pouze přerušena, její pokračování judaismus předpokládá stejně jako obnovení aktivního kněžského výkonu služby.

3.1.2 Mesiáš v judaismu

Jednou z kapitol judaismu, která se zřetelně pojí s budoucností Chrátu a Chrátové hory, je téma očekávání příchodu Mesiáše.

Význam slova Mesiáš (hebr. mašiach) je vykládán jako „pomazaný“ (tj. určený či posvěcený pro nějaký úkol). Slovo „pomazaný“ odkazuje k starověké praxi ustanovování panovníků do funkce pomazáním olejem, (viz oddíl 2.1.2). Ve Starém zákoně byl prorokem Samuelem ustaven do funkce skrze úkon pomazání také např. první izraelský král Saul.⁸⁶

První datovatelnou židovskou autoritou, která mluví o mesianismu jako o dogmatu rabínského judaismu, je Sa'adja Ga'on (882-942 n.l.). Pozdější autoři většinou více či méně vycházejí z jeho spisů. Stejně jako mnoho jeho následovníků, Sa'adja se pokoušel vypočítat dobu příchodu Mesiáše. Zároveň však mluví o tom, že příchod „Pomazaného“ může být uspíšen, jestliže Izrael bude litovat svých vin. Pokud by mesiášský věk přišel dříve, než se Izrael pokoří, a bude činit pokání ze svých provinění, pak Bůh postihne národ neštěstím a katastrofami, které jej povedou k pokání, aby byl hoden vykoupení.⁸⁷

⁸⁵ Tamtéž, s.23.

⁸⁶ „Tu řekl Samuel Saulovi: ‚Řekni mládenci, ať jde před námi.‘ A když je předešel: ‚A ty se na chvíli zastav, ohlásím ti Boží slovo.‘ Samuel vzal nádobku s olejem, vylil mu jej na hlavu, políbil ho a řekl: ‚Sám Hospodin tě pomazává za vévodu nad svým dědictvím.‘ “
1 S 9,27–10,1.

⁸⁷ ALEXANDER, P. S. *The King Messiah in Rabbinic Judaism*, s.456-61.

Profesor Joseph Klausner ve své knize *The Messianic Idea in Israel* mluví o tom, že v průběhu dlouhého vývoje židovské mesiášské myšlenky se do sebe neustále proplétaly dva různé, přesto neoddělitelné, koncepty pojetí Mesiáše. Mesiáš musí být králem a zachráncem, musí vyhnat nepřátele Izraele a ustanovit království Izraele. Také ale přestaví Chrám a zároveň dojde jeho mocí k reformě celosvětového rozměru skrze Boží království. Bude ze světa vymýceno modlářství, protože on bude hlásat jediného Boha, bude moudrý, zbožný a nikdy nebyl ani nebude nikdo jako on. Stručně vyjádřeno, Mesiáš je politickým velikánem a duchovním vůdcem i hrdinou v jedné osobě.⁸⁸

Rabín Jacob Neusner uvádí, že „*Mesiáš přijde jakmile celý Izrael skutečně dodrží jediný šabat. A to se stane, až Izrael bude chtít, aby se tak stalo. Vyžaduje to pouze vůli Izraele akceptovat jediné z deseti přikázání.[...] Hlavním bodem je tedy souvislost pokání s obnovením země Izraele, dojde tak k probuzení mrtvého k životu skrze osobu Mesiáše. Avšak příchod Mesiáše plně závisí na vůli Izraele. Pokud Izrael podřídí svou vůli Boží vůli, vše ostatní bude následovat.*“⁸⁹

Se zničením svatyně v 1. st. n.l. se pojí politické zvraty, nestabilita, hledání a také posílení touhy po příchodu někoho, kdo situaci vezme do rukou a obnoví Izrael.⁹⁰ V židovské historii se tak již v různých obdobích objevilo více osobností, které se prohlašovaly za Mesiáše, popř. jím byly okolím prohlašovány. Mesiášské očekávání můžeme pozorovat v období po zničení Šalomounova chrámu a návratu Izraelců z Babylona, tehdy se pravděpodobně předpokládalo, že Mesiášem je Zerubábel, který vedl obnovu Chrámu, toto přesvědčení je podpořeno výklady textů proroka Agea (1. a 2. kap.) a dalších.⁹¹

Největší počet lidí následoval od prvního století nazaretského Ježíše, kterého křesťané považují za očekávaného Mesiáše. Bere na

⁸⁸ KLAUSNER, J. *The Messianic Idea in Israel*, s.392.

⁸⁹ NEUSNER, J. *Questions and Answers*, s.144-45.

⁹⁰ DOUGLAS, J. D. a kol. *Nový biblický slovník*, s.469.

⁹¹ ZETTERHOLM, M. *The Messiah in Early Judaism and Christianity*.

sebe ale zároveň podobu Spasitele a Božího Syna, je zosobněním Boha v lidském těle. Více se křesťanským pojetím Mesiáše budu zabývat v kapitole věnované křesťanství. Svého času byl ve 2. století považován za Mesiáše Šimon Bar Kochba, vůdce odporu proti římské nadvládě.⁹² V sedmnáctém století se pak ještě výrazněji na mesiášské scéně objevil Šabtaj Cvi, turecký Žid, který však časem konvertoval k islámu.⁹³ Zdá se, že podle judaismu zatím nikdo přesně nenaplnil text proroka Zacharjáše, na Mesiáše tedy Židé stále ještě čekají.

Prorok Zacharjáš ve své knize píše: „*Toto praví Hospodin zástupů: Hle, přijde muž jménem Výhonek, vyraší odspodu; ten zbuduje Hospodinův chrám. Ano, on zbuduje chrám Hospodinův a bude obdařen velebností. Bude sedět na svém trůnu a vládnout a bude na svém trůnu knězem; mezi obojím bude pokojná shoda.*“⁹⁴

Příchod Mesiáše je mimo další změny úzce spojován s obnovou židovské svatyně a znovuzavedením chrámového života. Jak již bylo výše uvedeno v kapitole o vztahu judaismu k Chrámu, židovský Chrám nemá jiné uznané umístění než je Chrátová hora v Jeruzalémě. Pokud je Mesiáš spojován s obnovou tohoto Chrámu, vyplývá z toho logickým úsudkem, že Mesiáš je tímto přímo spjat s Chrátovou horou.

3.1.3 Obnovení Chrátu

Mohlo by se zdát, že mesiášské očekávání se stalo pouze okrajovým dogmatem judaismu, které v reálu běžnou náboženskou praxi dnešních Židů příliš neovlivňuje. Je pravda, že slovo *mašiach* je v Mišně zmiňováno pouze ojediněle⁹⁵ a badatelé se různí v názorech a výkladech

⁹² Více informací dostupných například zde: *Encyclopaedia Britannica. Bar Kokba*. Dostupný z WWW: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/52477/Bar-Kokhba>>.

⁹³ Více informací například zde: *Encyclopaedia Britannica. Shabbetai Tzevi (Jewish heretic)*. Dostupný z WWW: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/537449/Shabbetai-Tzevi>>.

⁹⁴ Zch 6,12-13.

„Očekávání eschatologického kněze nebo proroka se čas od času v židovské tradici objevovala, ale nikdy nebyla tak centrálním očekáváním, jako naděje na příchod „Krále Mesiáše“.“

COLLINS, J.J. *Pre-Christian Jewish Messianism: An Overview*. s.20.

⁹⁵ „Mišna pouze dvakrát uvádí krátký odkaz zmiňující, „ve dnech Mesiáše“.“

COLLINS, J.J. *Pre-Christian Jewish Messianism: An Overview*. s.20.

starozákonních prorockých spisů obsahujících oddíly vztahované k postavě Mesiáše.⁹⁶ Na druhé straně stojí viditelná naděje v příchod Mesiáše, která je stále součástí každodenní modlitby věřících Židů. V tzv. modlitbě Osmnácti požehnání, oslavující Boha Abrahamova, je zmiňována víra, že Bůh zbuduje Jeruzalém a připravuje vládu Mesiáše.⁹⁷

Přesto začalo být mesiášské téma výrazně „aktualizováno“ v některých židovských kruzích koncem šedesátých let, přesněji řečeno po Šestidenní válce roku 1967, kdy byl znovu získán Starý Jeruzalém na židovskou stranu.⁹⁸ Tím, že se Židé dostali k Západní zdi a na Chrámovou horu, se myšlenka očekávání příchodu Mesiáše opět vzbudila a aktivovala. Tehdejší události a připomenuté naděje se staly impulsem pro vznik rozličných organizací a hnutí, různými způsoby podporujících ideu obnovy svatyně, a to nejen napříč židovským spektrem, ale i v křesťanských kruzích.

Jednou z nejznámějších a nejviditelnějších skupin je židovské *Hnutí věrných Chrámové hory a země Izrael* (Temple Mount and Land of Israel Faithful Movement).⁹⁹ Hnutí založil muž jménem Gerson Salomon.¹⁰⁰ Salomon zažil jako voják události Šestidenní války a podílel se na dobytí Starého města v roce 1967. Tehdy se dostal až na horu Moria, tam prožil, že jej Bůh vybízí, aby obnovil židovskou svatyni, kde by opět mohla spočinout Boží přítomnost. Následně založil *Hnutí věrných*, které dnes funguje již více než čtyřicet let a stále se zdá být velmi aktivní. Nejen, že hnutí shromažďuje finanční prostředky, ale také každý rok ve dnech židovských svátků pořádá pochody Jeruzalémem a demonstrace. Jejich účelem je připomínat celosvětové veřejnosti, že Chrámová hora je svatým

⁹⁶ Prameny pro bližší seznámení s výsledky zkoumání výskytu a významu zmínek o Mesiáši v biblických textech možno nalézt ve sbírkách pojednání editovaných Johnem Dayem a Stanleyem E. Porterem. DAY, J. *King and Messiah in Israel and the Ancient Near East.*; PORTER, S. E. *The Messiah in the Old and New Testament.*

⁹⁷ COLLINS, J.J. *Pre-Christian Jewish Messianism: An Overview.* s. 20.; CHOURAQUI, A. *Dějiny judaismu.* s.23.

⁹⁸ HERZOG, CH. *Arabsko-Izraelské války.* s.226-228.

⁹⁹ *The Temple Mount Faithful.* Temple Mount & Eretz Yisrael faithful movement – Jerusalem. Dostupný z WWW: <<http://templemountfaithful.org>>.

¹⁰⁰ *Leadership of the Temple Mount Faithful.* Leadership of the Temple Mount Faithful. Dostupný z WWW: <<http://www.templemountfaithful.org/leader.htm>>.

Božím místem a že stav, ve kterém se návrší nachází dnes, nebude trvat věčně. V květnu roku 2009 byly během svátku Sukot do těsné blízkosti Chrámové hory nákladními automobily dopraveny dva základní kameny pro budoucí Chrám, oba jsou připraveny přesně podle biblických instrukcí a jejich celková váha činí 13 tun. Příznivci hnutí jsou rozhodnutí dovážet kameny na stavbu svatyně tak dlouho, dokud nebude hora opět zpřístupněna a dokud kameny nebudou umístěny na Chrámové hoře tam, kam patří.¹⁰¹

Významnou a rozsáhlou prochrámovou skupinou je tzv. *Chrámový institut* (Mechon Ha-Mikdaš)¹⁰², vznikající v roce 1987 jako nezisková vzdělávací instituce na půdě židovské čtvrti Starého Města v Jeruzalémě. Zakladatelem je rabín Yisrael Ariel, bývalý výsadkář izraelské brigády osvobozující Chrámovou horu v Šestidenní válce. Hlavním posláním institutu je v co nejbližší době podniknout rekonstrukci Chrámu. Institut má v současnosti k dispozici připravené některé chrámové vybavení, které bude použito pro plánovanou službu. Dle detailních biblických parametrů byly vyrobeny posvátné nádoby (za použití původně předepsaných materiálů, tedy zlata, mědi, stříbra a dřeva), dále zlatá menora, tj. sedmiramenný svícen stávající v Chrámu¹⁰³, zlatý kadidlový oltář, a zlatý stůl na předkladné chleby. Vyroben je dokonce již i posvátný velekněžský šat¹⁰⁴ s dalšími důležitými velekněžskými atributy, včetně zlaté koruny. Od zániku Chrámu v prvním století našeho letopočtu kněží tato roucha nenosili. Spolu s přípravami na realizaci nové svatyně souvisí zajištění veškerého potřebného vybavení, kněžská roucha přesně daného vzhledu jsou proto samozřejmě nezbytnou součástí.

¹⁰¹ 576-2007. *The voice of the Temple Mount Faithful*. Dostupný z WWW: <<http://www.templemountfaithful.org/Newsletters/5767-2007.pdf>>.

¹⁰² *The Temple Institute: The Holy Temple*. Dostupný z WWW: <<http://www.templeinstitute.org>>.

¹⁰³ Odkaz na videozáznam dokumentující přesun této zlaté menory do blízkosti Chrámové hory. *Universal Torah Network. Torah Teaching for the Whole World*. Dostupný z WWW: <<http://universaltorah.com/programming/2007/12/24/the-golden-menora-moving-closer-to-its-destination.html>>.

¹⁰⁴ Fotografie velekněžského šatu k dispozici zde: *The Temple Institute: The Holy Temple*. Dostupný z WWW: <http://www.templeinstitute.org/vessels_gallery_16.html>.

Začátkem července roku 2008 se na izraelském zpravodajském serveru *The Jerusalem Post* objevila zpráva¹⁰⁵ o slavnostní inauguraci specializované dílny ve Starém městě, jež byla pověřena zhotovením kněžských bohoslužebných rouch. (Ke kněžskému oděvu patří turban, tunika, spodní kalhoty a pás.) Na výrobu oděvu je nutno použít mimořádné materiály a technologie. Z Indie byl dovezen potřebný len, z Istanbulu pochází jedinečný horský červ, nutný pro získání správného odstínu karmínové barvy. Dlouhou dobu se snažili vědci přijít na způsob, jak docílit nachově modravého odstínu části obleku. Nakonec bylo zjištěno, že specifický odstín lze získat ze zvláštního druhu mořského šneka ostranky purpurové (latinsky *Murex Trunculus*, někdy uváděn pod hebrejským názvem *chilazon*), který byl nalezen nedaleko Středozemního moře.¹⁰⁶

Institut provozuje ve Starém městě exhibici, kde jsou k vidění zmíněné vyhotovené nádoby a bohoslužebné předměty, návštěvníci mohou např. zhlédnout desetiminutovou prezentaci o Chrámu, dále model zničeného druhého izraelského Chrámu, model oltáře, schrány smlouvy a mnoho dalšího. K dispozici zde nabízejí také výběr publikací a vzdělávacích materiálů odkazujících k tématům spojeným s Chrámem v historii, současnosti i budoucnosti.¹⁰⁷

V Izraeli i mimo něj existuje množství dalších institucí, nadací či jiných skupin, které různými způsoby podporují myšlenku stavby třetího

¹⁰⁵ *Third Temple preparations b... Jpost.Third Temple preparations begin with priestly garb.* Dostupný z WWW: <<http://www.jpost.com/JewishWorld/JewishNews/Article.aspx?id=106194>>.

¹⁰⁶ Tento živočich je zvláštní tím, že se zavrtává do písku a je jen těžko k nalezení. Na povrch vystupuje zhruba jednou za 70 let a je obtížné předvídat, kdy se opět objeví. Podle rabínů a učení Kabaly se mořský šnek má objevit před příchodem Mesiáše.

Více informací dostupných online: *Why do some people have a blue string among their tzitzit fringes? Why do some people have a blue string among their tzitzit fringes?* Dostupný z WWW: <http://www.chabad.org/library/article_cdo/aid/529771/jewish/Why-do-some-have-a-blue-string-in-their-tzitzit.htm>.

¹⁰⁷ Fotografie vystavených předmětů k dispozici online: *The Temple Institute: Treasures of the Temple Exhibition. Visit the Temple Institute's Treasures of the Temple Exhibition.* Dostupný z WWW: <<http://www.templeinstitute.org/treasures-of-the-temple.htm>>.

Chrámů, popř. organizují modlitby pro realizaci projektu či shromažďují finanční zdroje.¹⁰⁸

3.1.3.1 Kněží budoucího svatostánku

Před několika lety byl na popud rabína Jehudy Kreusera započat projekt, v rámci něhož měl být v poušti nedaleko Mrtvého moře postaven model třetího Chrámu v životní velikosti se speciálním účelem – má sloužit jako vzdělávací středisko kněží, kteří by v budoucnu měli konat chrámovou službu. Stejně jako vojáci trénují na autentických modelech, tak i zdejší kněží budou vyučováni v reálných podmínkách, tedy v modelu postaveném ze dřeva s rozlohou 25 000 m².¹⁰⁹

Stejně jako u samotné stavby je nutné dodržet přesné požadavky týkající se vzhledu a vybavení, také pro kněžský úřad nemůže být přijat kdokoliv, jak tomu bylo za dob Mojžíšových, kdy pro chrámovou službu Hospodin určil příslušníky rodu Árona. Dnes smí takový úkol zastávat opět pouze jedinci prokazatelně pocházející z tohoto rodu, dodnes někdy mívají příjmení Levi nebo Kohen.¹¹⁰

Profesor Karl Skorecki, ředitel výzkumu Rambamova zdravotnického centra v Izraeli, odborník mj. v oblasti nefrologie¹¹¹, přišel se zajímavým objevem v rámci svého průkopnického studia chromozomu Y. Když se zabýval genetickými vztahy potomků z linie Kohen, objevil tzv. „Genetický kód rodu Kohen“ (Kohen genetic signature). Studie, na které profesor pracoval, je založena na hypotéze,

¹⁰⁸ Dokládajícím příkladem je zpráva ze dne 7. října roku 2007, kdy prezentoval zpravodajský server Arutz Sheva článek mluvící o velkém množství zlata, které doručila čtyřiatřiceti členná delegace Západní Papuy na svátek Sukot do Izraele jako dar pro stavbu Chrámu.

West Papua Delegation donates Gold For Holy Temple. West Papua Delegation donates Gold For Holy Temple. Dostupný z WWW: <<http://www.israelnationalnews.com/News/News.aspx/123837>>.

¹⁰⁹ Více informací dostupných online:

Shilohouse – Priests to Train on Temple Mount. Priests to Train on Temple Model. Dostupný z WWW: <http://www.shilohouse.org/temple_model.htm>.

Wird hier der Dritte Tempel gebaut? Livenet.de Christliches Webportal. Dostupný z WWW:

<http://www.livenet.de/magazin/international/asien/117914-wird_hier_der_dritte_tempel_gebaut.html>.

¹¹⁰ kohanim – tak byli označováni potomci Áronova rodu, pozůstatky tohoto označení jsou patrné v příjmení

¹¹¹ Bižší informace k osobě Prof. Karla Skoreckého dostupné online.

skorecki karl. Rambam Health Care Campus. Dostupný z WWW:

<<http://www.rambam.org.il/home+page/Biosketch/O+T/Skorecki+Karl.htm>>.

že pokud existoval nějaký společný předek, Kohenové by měli mít vyšší výskyt společných genetických znaků než běžná židovská populace. Nejprve poskytlo 188 mužů židovského původu vzorky buněk a zároveň účastníci testu z Izraele, Británie a Severní Ameriky museli zjistit a prokázat svou totožnost (tj. zda patřili k rodům Kohen, Levi nebo byli Izraelité). Výsledky ukázaly, že u 98,5% Kohenů byl objeven speciální shodný genetický znak, zatímco mezi ostatními testovanými se vyskytoval v mnohem menší míře. Následnými výzkumy se podařilo sesbírat skupinu znaků chromozomu Y, přičemž stejné výjimečné uskupení šesti chromozomálních znaků se vyskytuje u 97 ze 106 Kohenů. Tyto znaky jsou dnes známy pod označením CMH (Cohen Modal Haplotype). Zatímco židovský původ je odvozován od původu matky, kmenová příslušnost se odvíjí z otcovy linie. Výpočty, založené na vysoké četnosti genetických podobností mezi dnešními Koheny, jsou vědecky podloženým důkazem věrnosti v rodové linii. V historii genetických výzkumů není zjištěn jakýkoliv jiný kmen s tak čistou otcovskou linií. Proto se i dnes, po několika tisících letech, můžeme setkat s pravými potomky kněžského rodu. Za povšimnutí také stojí výzkumy příslušníků kmene Lévi, u kterých se stejná kombinace genetických chromozomálních znaků nevyskytla tak jasně, jak se stalo mezi Koheny. Došlo k tomu zřejmě z více důvodů, kmen Lévi byl nejmenším z izraelských kmenů a jeho velká část se po babylonském zajetí nevrátila zpět do Izraele, proto byla snadno narušena této kněžská linie.¹¹² Profesorem výzkum poukazuje na důležitou charakteristiku kněží. Účelem výzkumu není vyzdvihnout je jako určitý typ nadlidí, ale zviditelnit jejich posvěcení a oddělení se za účelem čistoty (nejde však o čistotu těla, ale srdce, mysli a ducha). Vyžadované starozákonní svatosti předchází oddělení se od nečistého, to je pravým významem posvěcení kněží.¹¹³

¹¹² Bližší informace dostupné online:

Welcome to The Tribe, historical timeline, who's who of current cohen-Levi families. The Tribe, The Cohen-Levi Family Heritage. Dostupný z WWW:

<http://www.cohen-levi.org/the_tribe/kohanim_forever.htm>.

¹¹³ Lv 21,1-24.

3.1.3.2 Otázka započetí realizace stavby

Jak se zdá, Chrámový institut i další organizace vyvíjí velké úsilí a mnoho věcí je již připraveno pro započetí stavby nového Chrámu. Existuje kněžské školící středisko, vyrobeny jsou mnohé bohoslužebné předměty a vybavení, stejně také velekněžský šat, existují modely a plány s představou podoby Chrámu. Je zřejmé, že plány nejsou bez finanční podpory, její přesná výše je však těžko odhadnutelná. Z praktického a materiálního hlediska se nezdá být realizace nijak neproveditelná. Přes všechny dosavadní přípravy má situace některé otazníky.

Prvním z nich je **lokalita**. Jak je známo, původní místo Chrámu, tj. Chrámová hora v Jeruzalémě, je již dlouhou dobu ve správě muslimů. Od doby příchodu islámu do Svaté země v 7. st. n.l.¹¹⁴ bylo místo původního Chrámu značně přestavěno a na dávných základech dnes stojí dvě významné islámské stavby - Skalní dóm a mešita Al-Aksa. Jak si tedy Židé představují, že na tomto místě zrealizují své velké plány? Tento (spíše politicko-náboženský) otazník je nutné zmínit, podrobněji se jím však zabývá v jedna z následujících kapitol.

Další otazník visí nad osobou **Mesiáše** – obnoví Chrám on nebo jej obnoví lidé ve snaze uspíšit jeho příchod? Lidská iniciativa v dané věci je zřetelná a s velkou šancí na uskutečnění kýženého cíle. Odpověď na snahu ve formě příchodu Pomazaného je otázkou budoucnosti, která není z prorockých textů jasně uchopitelná ani dekodovatelná, existují pouze dohady a výklady.

Uvnitř izraelské instituce Vrchního rabinátu existují tři základní proudy (školy) odpovídající na otázky příchodu Mesiáše a realizaci stavby Chrámu. První proud podporuje okamžitou výstavbu nové svatyně, v čele tohoto názoru stával rabín Šlomo Goren, jenž neváhal vybízet armádní velitele, aby pod Skalní dóm umístili dostatečné množství dynamitu, a tím se jej pro vždy zbavili. První proud je přesvědčen, že realizace stavby je

¹¹⁴ KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. s.15.

dnes v rukou lidí. Druhý proud tvrdí, že Chrám nebude dílem lidských rukou, ale dílem očekávaného Mesiáše, není proto nutná jiná aktivita, než čekat a modlit se. Zároveň považují Židy za rituálně nečisté a zatím neschopné být plně očištěni, tudíž nesmí ani vstoupit na místa, kde Chrám stával. Mezi zastáncem této školy patří např. vrchní rabín Abraham Izák Kook. Třetí názorový proud se přiklání k tvrzení, že Židům by mělo být dovoleno vstupovat na Chrámové hoře na některá místa, kde je jasné, že nebyla součástí Chrámu, a tam se modlit. Tato škola také očekává zbudování svatyně Mesiášem, nikoli lidmi. Koncem roku 1967 své postoje přehodnotil a podpořil tuto školu také Šlomo Goren.¹¹⁵

3.1.4 Odbočka: Mesiánský judaismus

V rámci judaismu existuje hnutí, často považované za židovskou sektu, které je v kontextu judaismu výlučné svým postojem k osobě Mesiáše, jak ostatně napovídá samotný název. Následující kapitola je věnována identitě mesiánského judaismu a rozdílnostem v chápání Mesiáše a autority Chrámu oproti judaismu.

Mesiánský judaismus má své počátky v prvním století našeho letopočtu a základním kamenem tohoto hnutí je přesvědčení, že Židy tak dlouho očekávaný Mesiáš již přišel, a to v osobě Ješuy (jméno Ješua je totožné se jménem Ježíš, proto jsou v následujícím textu používány obě formy jména v kontextu Mesiáše). Někdy jsou mesiánští Židé také označováni jako „křesťanští Židé“, což je svým způsobem příhodný titul, avšak oni sami jej nepřijali a raději se nazývají slovem „mesiánští“, přestože význam slova „křesťan“ je „kristovec“, neboli „patřící Kristu, Kristův“¹¹⁶. Díváme-li se na mesiánské Židy z pohledu, zda patří Kristu ve stejném smyslu jako křesťané, pak mohli být za křesťany považováni. Ovšem současný obecný pohled na křesťanskou příslušnost je oddělený

¹¹⁵ *The Israeli Chief Rabbinate and the Temple Mount Question. Jerusalem Center for Public Affairs.*
Dostupný z WWW: <<http://www.jcpa.org/jpsr/s99-yc.htm>>.

¹¹⁶ Vlastnický vztah Krista k člověku je založen na víře, že Kristus prolitím své krve smrtí na kříži vykoupil svět z moci hříchu. Ti, kteří přijmou Krista za svého vykupitele, mu patří. Otázka vykoupení a příslušnosti do Boží rodiny je podrobně zpracována v publikaci: RYRIE, CH. C. *Základy teologie*. s.344-355.

od židovské identity, někdy je dokonce křesťanství chápáno v protikladu k židovství. Takový pohled je mylný, protože bez židovství by křesťanství nevzniklo, židovství je pro křesťanství jasným a nezpochybnitelným teologickým i historickým základem. Právě díky mesiánským Židům se informace o Kristu rozšířily za hranice Palestiny a novým následovníkům Ježíše Krista se začalo říkat „křesťané“.¹¹⁷

Bližší pojednání o pojetí Mesiáše a postoji mesiánských Židů k Chrámu je uvedené v kapitole věnované křesťanství.

3.1.5 Shrnutí kapitoly *Judaismus*

Kapitola shrnující postoje judaismu k Chrámu poukazuje na nezaniklou roli Chrámu v současném dění s výhledem na budoucí vývoj dějin. Chrám momentálně neexistuje, probíhají však přípravy pro obnovení této tradice, jejíž uskutečnění by znamenalo další mezník v judaismu, který se již dva tisíce let bez Chrámu a obětí obešel. Po zhruba dvou tisících letech mají Židé opět vlastní nezávislý stát. Z jakého důvodu by nemohli očekávat Mesiáše a postavit Chrám? Je možné vznik Státu Izrael soustřeďující stále větší počet Židů považovat za sjednocení národa spojované s příchodem Mesiáše? Jak je možné, že již dva tisíce let existuje v rámci judaismu skupina Židů, která svého Mesiáše našla? Těmto otázkám není možné se vyhnout a zároveň není možné najít odpověď, jež by do věci definitivně přinesla světlo. Jisté je, že Římanům se v 1. st. n.l. podařilo zasadit judaismu velkou ránu a ovlivnit budoucí vývoj náboženství, nepovedlo se jim však vymazat Chrám z povědomí. Chrám byl pokořen, ale Hospodin tím neztratil na své všemohoucnosti.

¹¹⁷ PRITZ, R. *From Jewish Sect to Christian Church*. s.27-32.

3.2 Křesťanství

Přestože křesťanství v sobě zahrnuje mnoho odvětví, autorka práce se pokusí tento monoteismus podávat a vnímat jej v co nejjobecnější platné rovině. Zabývat se bude základními předpoklady a pravdami, které lze vztáhnout na celé světové křesťanské společenství.

V předchozí části věnované mesiánskému judaismu je již uvedeno, že křesťanství má s mesianismem opravdu mnoho společných rysů, ve své podstatě se jedná o stejné přesvědčení a totožnou víru. Je užitečné si na začátek definovat pojem „křesťan“. Přesnějším označením než slovo „křesťan“ je pro pochopení významu slova výraz „kristovec“, které je překladem z původního řeckého *christianos* a více odkazuje na opravdové jádro – tj. Kristův, patřící Kristu, následující Krista atd.¹¹⁸ Křesťanství je založeno na víře, že na svět byl Bohem seslán Mesiáš, Bůh v lidském těle, který přišel, aby zemřel za hříchy lidstva. Ješua, ústřední postava mesiánského judaismu, je totožná s křesťanským pojetím Mesiáše, nazývaným *Ježíš* (jinde je označován jako Ježíš Kristus, Ježíš Nazaretský, Pán Ježíš, Spasitel, Vykupitel, Kníže míru apod.). Křesťanství (spolu s mesiánstvím) přijímá autoritu Starého zákona, navíc ale do Bible začleňuje knihy Nového zákona. Historicky jsou mesiánství i křesťanství úzce spjata, byli to první mesiánští Židé, kteří šířili víru v Ježíše – Ješuu i mezi pohany (tj. mimo židovské prostředí). V Syrské Antiochii vznikl v 1. st. první křesťanský sbor složený převážně z pohanů, který proto již nebyl považován za odnož židovské sekty, ale za společenství křesťanů.¹¹⁹

3.2.1 Mesiáš v křesťanství

Pro křesťanství je Ježíš Kristus naprosto klíčovou postavou, bez Krista by nebylo mezi Židy prvních „kristovců“, kteří pak zprávu o Mesiáši rozšířili do celého světa. Křesťanský pohled přijímá Ježíše jako vtěleného Božího Syna, jenž přišel na tento svět a zemřel, aby očistil lidstvo od

¹¹⁸ DOUGLAS, J. D. a kol. *Nový biblický slovník*. s.537.

¹¹⁹ Tamtéž.

hříchu. Třetího dne jej Bůh vzkřísil z mrtvých, Ježíš ještě čtyřicet dní pobýval na zemi a pak vstoupil do nebes. Křesťané i mesiánští Židé očekávají, že se na konci věků vrátí a nastolí Boží království.¹²⁰ Na rozdíl od judaismu tedy počítají s dvěma příchody stejného Mesiáše.¹²¹

3.2.2 Úloha chrámu v křesťanství

Ani fyzická stavba Chrámu, ani lokalita Chrámové hory dnes pro křesťanství nemají příliš velký náboženský význam; z celkového pohledu se stavbou třetího Chrámu v Jeruzalémě nijak zásadněji nezabývá. Pokud je chrám (tj. v obecném významu slova jakožto nějakého místa uctívání Boha) jakkoliv diskutován, pak většinou v kontextu představy chrámu „duchovního“, kterým se stává každý člověk vyznávající Ježíše Krista jako svého Spasitele.¹²² Zároveň na základě textu z knihy Efezským¹²³ bývá za chrám pokládána také křesťanská církev a podle výkladu pasáže ze Zjevení Janova¹²⁴ jsou navíc jako chrám a příbytek Boží označována nebesa.

Z Nového zákona je přesto patrné, že v prvotní křesťanské církvi hrál Chrám důležitou úlohu, Ježíšovi učedníci byli Židé vychovaní v židovské tradici, proto jim byl Chrám blízký. První církev se každý den v Chrámu¹²⁵ scházela, apoštolové Petr a Jan se chodili do Chrámu modlit¹²⁶ atd. Můžeme konstatovat, že chrámová stavba od doby

¹²⁰ RYRIE, CH. C. *Základy teologie*. s.458.

¹²¹ J 14,1-3.

Křesťanské krédo je shrnuto v tzv. „Apoštolském vyznání víry“.

Apoštolské vyznání víry – Evangnet. Evangnet, nezávislý evangelický portál. Dostupný z WWW:

<<http://www.evangelnet.cz/texty:apostolikum>>.

¹²² 1 Kor 6,19.

¹²³ „Jste stavbou, jejímž základem jsou apoštolové a proroci a úhelným kamenem sám Kristus Ježíš. V něm je celá stavba pevně spojena a roste v chrám, posvěcený v Pánu; v něm jste i vy společně budováni v duchovní příbytek Boží.“

Ef 2,21-22.

¹²⁴ „Proto jsou před trůnem Božím a slouží mu v jeho chrámě dnem i nocí...“

Zj 7,15.

¹²⁵ „...Každého dne pobývali svorně v chrámu, po domech lámali chléb a dělili se o jídlo s radostí a s upřímným srdcem.“

Sk 2,46.

¹²⁶ „Petr a Jan šli o třetí hodině do chrámu k odpolední modlitbě.“

Sk 3,1.

Ježíšova odchodu do doby svého zániku je jedním z míst, kde se první církve rodila.

Chrám je v Novém zákoně zmiňován také v souvislosti s budoucími událostmi. Kniha o Apokalypse je orientována především na konec viditelného světa a popisuje finální zúčtování dobra se zlem, druhý příchod Spasitele a pohromy poslední doby. V čase předcházejícím konci světa přijde na svět Antikrist¹²⁷ - „Syn zatracení“, který na určitou dobu ovládne celosvětové dění, sám sebe vyvýší nad Boha Nejvyššího a usídlí se v chrámu.¹²⁸

Křesťanský teolog a spisovatel Charles C. Ryrie věnuje ve své knize *Základy teologie* jednu kapitolu výkladu budoucího dění na základě starozákonních i novozákonních proroctví. O příchodím Antikristu¹²⁹ (v Novém zákoně označovaném někdy jako „šelma“¹³⁰) píše: „...šelma zničí ekumenickou církev, aby se zbavila opozice, než přejde ke své další akci. Až se šelma zbaví veškeré náboženské opozice, vydá příkaz: „Uctívejte mne“. Aby svůj příkaz ještě víc podepřela, bude muset porušit svou smlouvu se Židy, podle níž Židé směli obnovit své bohoslužby

¹²⁷ „Kdo je lhář, ne-li ten, kdo popírá, že Ježíš je Kristus? To je ten antikrist, který popírá Otce i Syna.“
1 J 2,22.

Nový biblický slovník o postavě Antikrista hovoří jako o „bytosti zmocněné satanem, která se v posledních dnech postaví Kristu na odpor.“

DOUGLAS, J. D. a kol.: *Nový biblický slovník*. s.31.

¹²⁸ „Pokud jde o příchod Pána Ježíše, kolem něhož budeme shromážděni, prosíme vás, bratří, abyste se nedali snadno vyvést z rovnováhy nebo vylekat nějakým projevem ducha nebo řečí či listem, domněle pocházejícím od nás, jako by den Páně měl už nastat. Žádným způsobem se nedejte od nikoho oklamat, protože nenastane, dokud nedojde ke vzpouře proti Bohu a neobjeví se člověk nepravosti, Syn zatracení. Ten se postaví na odpor a `povýší se nade všechno, co má jméno Boží´ nebo čemu se vzdává božská pocta. Dokonce `usedne v chrámu Božím´ a bude se vydávat za Boha.“

2 Tes 2,1-4.

¹²⁹ V textu práce je možné nalézt slovo „Antikrist“ jak s velkým, tak s malým počátečním písmenem, malé písmeno se vyskytuje hlavně v citacích textů jiných autorů. Autorka práce používá velké počáteční písmeno, protože považuje slovo Antikrist za pojem nahrazující vlastní jméno.

¹³⁰ „Tu jsem viděl, jak se z moře vynořila dravá šelma o deseti rozích a sedmi hlavách; na těch rozích deset královských korun a na hlavách jména urážející Boha. Ta šelma, kterou jsem viděl, byla jako levhart, její nohy jako tlapy medvěda a její tlama jako tlama lví. A drak jí dal svou sílu i trůn i velikou moc. Jedna z jejích hlav vypadala jako smrtelně raněná, ale ta rána se zahojila. A celá země v obdivu šla za tou šelmou; klekali před drakem, protože dal té šelmě svou moc, a klekali také před šelmou a volali: "Kdo se může rovnat té dravé šelmě, kdo se odváží s ní bojovat?" A bylo jí dáno, aby mluvila pyšně a rouhavě a měla moc po čtyřicet dva měsíce. A tak otevřela ústa a rouhala se Bohu, jeho jménu i jeho příbytku, všem, kdo přebývají v nebi.“
Zj 13,1-6.

*a vybudovat si v Jeruzalémě znovu svůj chrám. To udělá a bude žádat, aby byla předmětem veškerého uctívání.*¹³¹

Je tedy možné setkat se v křesťanských kruzích s názory, že stavbou třetího Chrámu se nepřímo připravuje prostor Antikristu, protože pokud bude svatyně postavena, usídli se v ní právě on. Toto tvrzení objevující se napříč křesťanskými denominacemi je zakládáno např. na textu apoštola Pavla v 2. listu Tesalonickým.¹³² Stále však vyvstává otázka, na níž neexistuje jasná odpověď – Usadí se dle křesťanského pojetí Antikrist v Chrámu fyzickém nebo duchovním? Pokud by se usadil v Chrámu fyzickém, byl by to důkaz jeho politické moci. Pokud by se usadil v chrámu duchovním, v církvi Kristově, mohlo by to mít následky mnohem horší. Ludwig Schneider na toto téma v knize *Izrael a Třetí chrám* uvádí: „*Tak jako se posadí antikrist ekumenicky v duchovním chrámu, církvi, tak se posadí antimesiáš v pozemském chrámu Izraele. I zde platí: Je-li duchovní chrám, je též i pozemský!*“¹³³

3.2.3 Shrnutí kapitoly *Křesťanství*

Zánik Chrámu v 1. st. n.l. neměl na křesťanství žádný vliv, křesťanská víra fyzickou stavbu nijak nepostrádá a biblický Chrám dnes chápe spíše jako abstraktní označení křesťanské církve či jednotlivců. Věří totiž, že Boží Duch přebývá v těch, kteří v Boha uvěřili a přijali obět Mesiáše – Ježíše Krista.¹³⁴

Situace na Chrátové hoře se křesťanů dotýká tím způsobem, že zde nemohou provozovat žádné náboženské aktivity, nesmí s sebou přinést žádnou křesťanskou literaturu, náboženské symboly atd. Biblicky je samozřejmě i pro ně toto místo velice významné, avšak rozhodně se důležitost Chrátové hory pro křesťany nedá srovnávat s významem, jenž

¹³¹ RYRIE, CH. C. *Základy teologie*. s.544.

¹³² „Žádným způsobem se nedejte od nikoho oklamat, protože nenastane, dokud nedojde ke vzpouře proti Bohu a neobjeví se člověk nepravosti, Syn zatracení. Ten se postaví na odpor a `povýší se nade všechno, co má jméno Boží´ nebo čemu se vzdává božská pocta. Dokonce `usedne v chrámu Božím´ a bude se vydávat za Boha.“

2 Tes 2,3-4.

¹³³ WINKLER, F., SCHNEIDER, L., LIETH, N. *Izrael a Třetí chrám*. s.17.

¹³⁴ Ef 1,7-14.

má pro judaismus. Mezi křesťany je v posledních letech stále více vidět tendence podpořit židovský lid v „boji“ o Chrámovou horu¹³⁵, nejde jim příliš o podporu Židů ve stavbě chrámu jako takové, spíše se přiklánějí k uznání historického nároku židovského národa na toto místo a mají pochopení pro jeho touhu získat lokalitu zpět.

¹³⁵ *The Temple Mount and Christians*. Dostupné z WWW:
< <http://www.templemount.org/TMXNS.html>>.

3.3 Islám

Následující kapitola se zabývá islámským postojem. Při jednostranném pohledu by se mohlo zdát, že s tímto náboženstvím židovský Chrám příliš nesouvisí, při pohledu z druhé strany je však zřetelné, že souvislost existuje a není úplně okrajová. Islám se řadí, stejně jako judaismus, k rodové linii vycházející od praotce Abrahama, kterého islám označuje za *hanífa*, tedy „zbožného monoteistu, připravujícího cestu Muhammadovi k dovršení islámu“¹³⁶, avšak islámská víra je založena na odlišných základech. „V poslední době se sice ujal postoj zdůrazňovat společné abrahamovské dědictví všech tří náboženství, ale každému jednotlivě je po jeho způsobu zatěžko odložit vlastní nárok na absolutní pravdu, a nejsem si nikterak jist, že toho vůbec jsou schopni.“¹³⁷

Islám přikládá zásadní váhu Bohem vyvolenému zmocněnci jménem Muhammad, jenž v 1. polovině 7. století n.l. vystupuje v Arábii jako Alláhův Prorok. Prorocké osobnosti můžeme vidět v biblické tradici také, přesto se Muhammad od nich liší. Jemu byla jako jedinému zjevena Boží (tj. Alláhova) vůle a toto zjevení následně předával svým krajanům. Později byl uznán za hlavu formujícího se islámského společenství v jeho duchovním i politickém aspektu. Boží zjevení byla shrnuta a zaznamenána do svatého Písma zvaného Korán.¹³⁸ Při porovnání s judaismem a křesťanstvím můžeme v islámu pozorovat přítomnost některých přejatých osobností židovské i křesťanské tradice, např. Ibráhím (Abraham) Isháq (Izák), Sulajmán (Šalomoun), Iljás (Eliáš), Dávúd (David), Ísá (Ježíš), Marjam (Marie), Jahjá (Jan Křtitel) a mnoho dalších.¹³⁹

¹³⁶ KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. s.81.

¹³⁷ KÜNG, H., VAN EES, J. *Křesťanství a islám*. s.24.

¹³⁸ KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. s.9-24.

¹³⁹ Tamtéž. s.76-80.

3.3.1 Mesiáš v islámu

V Koránu se slovo Mesiáš (opět s významem „pomazaný“) vyskytuje na více místech, toto označení je zde používáno pro Ježíše, syna Marie, stejného Ježíše, kterého přijalo za Mesiáše křesťanství.¹⁴⁰

„A hle, pravili andělé: „Marie, Bůh Ti oznamuje zvěst radostnou o Slovu, jež od Něho přichází, jehož jméno je Mesiáš, Ježíš, syn Mariin, a bude blahoslavený na tomto i onom světě a též jedním z těch, kdož k Bohu budou přiblíženi.“¹⁴¹

V použití tohoto titulu se tedy islám nejvíce přibližuje křesťanství, zásadní rozdíl ale spočívá v pochopení osoby Ježíše. Na jedné straně jej islám označuje za Mesiáše, neuznává jej však za Božího Syna.¹⁴² Islám jej přijal jako jednoho z proroků a je mu v Koránu věnována poměrně velká míra pozornosti. Korán také okrajově mluví o Ježíšově ukřižování, zároveň ale Kristovu smrt na kříži popírá. Profesor Luboš Kropáček v *Duchovních cestách islámu* uvádí: *„Muslimské autority se většinou kloní k názoru, který je dnes mezi věřícími muslimy běžný, že namísto Ježíše zemřel na kříži někdo jiný, kdo se mu pouze podobal. Muslimská christologie tu fakticky navazuje na učení některých starokřesťanských gnostických sekt, že namísto Ježíše byl ukřižován Šimon z Kyrény.[...] Muhammad zřejmě věřil v Ísovo nanebevstoupení či pozdvižení do nebes, a to zřejmě v pozemském, nikoli zmrtvýchvstalém, oslaveném těle.“¹⁴³* Ve čtvrté koránské súře se o Ježíšově ukřižování hovoří jako o pouhém zdání, ve skutečnosti prý totiž ukřižován nebyl.¹⁴⁴ Proto Ježíš pro islám nemá žádný vykupitelský ani spasitelský rozměr; nemá

¹⁴⁰ KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. s.229.

¹⁴¹ K 3,40(45), další výskyt označení *Mesiáš*: např. K 4,156(157); K 4,169-170 (171-172); K 9,30-31.

¹⁴² KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. s.63.

¹⁴³ Tamtéž. s.232-233.

¹⁴⁴ „A pak prokleli jsme je za to, že porušili úmluvu svou, neuvěřili ve znamení Boží, zabíjeli nespravedlivě proroky, a také za slova jejich: ‚Srdce naše jsou obřezána.‘ Ba ano, Bůh jim je zapečetil kvůli jejich nevěrectví a jen málo z nich uvěřilo; a za nevěrectví jejich a za slova jejich o Marii, jež nehoráznou byla pomluvou, a za slova jejich: ‚Věru jsme zabili Mesiáše Ježíše, syna Mariina, posla Božího!‘ Však nikoliv, oni jej nezabili ani neukřižovali, ale jen se jim tak zdálo. A věru ti, kdo jsou o něm rozdílného mínění, jsou vskutku na pochybách o něm. A nemají o něm vědomosti žádné a sledují jen dohady; a nezabili jej určitě, naopak Bůh jej k sobě pozdvihl, neboť Bůh je mocný, moudrý.“
K 4,154-156.

vlastnosti zachránce, ani krále nebo kněze, dříve zmíněné v souvislosti s mesiášstvím u předchozích dvou monoteismů. Islám nepopírá, že Ježíš za svého života činil mnoho zázraků, ale stále pouze jako člověk, který dostal od Nejvyššího pověření k takovým skutkům, nikoli jako Bůh sestupující na zem v lidském těle. Muslimové však na druhé straně připouštějí, že by měl ještě jednou přijít na konci věků do Jeruzaléma. Tehdy zabije Antikrista, zboří kostely, synagogy a následovat ho budou všichni Židé i křesťané. Zhruba po čtyřiceti letech zemře a jeho tělo bude pohřbeno v Medíně.¹⁴⁵

Kromě toho můžeme objevit ještě další mesianistické očekávání, vyskytující se hlavně v ší'itském pojetí islámu, které hovoří o tzv. skrytém imámovi, mahdím (tj. „Bohem správně vedený“). Tento skrytý imám je dočasně v ústraní a objeví se v pravý čas, aby zjednal ve světě spravedlnost, aby bojoval proti útlaku, sjednotil muslimy, přinesl mír a právo, aby vedl modlitby v Mekce a vládl Arabům¹⁴⁶. Tato mahdistická myšlenka se prosadila v několika ší'itských sektách (např. kajsáníja) a částečně je přítomna i v sunnitském lidovém prostředí.¹⁴⁷ Je pozoruhodné, jak se představa mahdího nápadně podobá mesiášským rysům v judaismu i křesťanství.

3.3.2 Vztah islámu k Chrámu a Chrátové hoře

Vzhledem k tomu, že islám vznikl až v 7. století po Kristu, tedy necelých šest století po zániku jeruzalémského Chrámu, nemá historicky se stavbou Chrámu nic společného. Muslimská tradice nevyžaduje, aby věřící chodili do Chrámu pravidelně Bohu obětovat zápalně oběti, své modlitebny nenazývají kostely ani synagogami, ale mešitami. Z toho vyplývá, že židovská chrátová stavba na vrcholu hory Mórija v Jeruzalémě pro islám neměla a nemá žádný podstatný věroučný

¹⁴⁵ Takový výklad podává podle profesora Kropáčka exegeta Bajdáví.

KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. s.233.

Podrobněji rozebírá úlohu Ježíše v Koránu v kontextu dialogu mezi křesťanstvím a islámem také publikace KÜNG, H., VAN EES, J. *Křesťanství a islám*. s.140-142, 154-165.

¹⁴⁶ *Identification of the Prophesized Imam Mahdi. Identification of the Prophesized Imam Mahdi.*

Dostupný z WWW: <<http://www.irshad.org/islam/prophecy/mahdi.htm>>.

¹⁴⁷ KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. s.186-187.

význam. Existují dokonce vyznavači islámu, kteří popírají fakt, že by někdy na Chrámové hoře nějaký židovský chrám stál.¹⁴⁸ Islám se ale přesto hlásí k lokalitě jeruzalémské Chrámové hory, výklad Koránu zde lokalizuje Nejvzdálenější mešitu, ke které byl Prorok přenesen v nočním vidění. „*Sláva tomu, jenž za noci přenesl služebníka Svého z posvátné mešity do mešity nejvzdálenější, jejíž okolí jsme požehnali, abychom mu ukázali některá Svá znamení. A On věru slyšící je a jasnozřivý.*“¹⁴⁹ Tato legenda v islámu zakotvila tak hluboko, že je Jeruzalém dodnes mezi muslimy považován za jedno z nejposvátnějších míst islámu.¹⁵⁰ K výraznému pozvednutí významu Jeruzaléma a Chrámové hory v rámci islámu došlo v 7. a 8. století za přispění syrské dynastie Umajjovců. Tato dynastie ve snaze konkurovat Arábii použila Jeruzalém a nechala zde roku 691 po Kr. postavit na Chrámové plošině Skalní dóm, podle tradice na místě, z něhož se Prorok Muhammad vznesl do nebes.¹⁵¹ Tak byla lokalita glorifikována. Roku 693 n.l. zde na připomínku Muhammadova nanebevstoupení vznikla významná mešita, jež následně dostala název Al-Aksa, tedy Nejvzdálenější mešita.¹⁵²

¹⁴⁸ V říjnu roku 2007 uveřejnil izraelský zpravodajský server Jerusalem Post článek s prohlášením bývalého jeruzalémského muftího Ikrema Sabri, že v Jeruzalémě nikdy žádný židovský chrám nestál, Západní zeď je pozůstatkem bývalé mešity, která zde dříve stála.

Kotel was never part of Jewish Temple. The Jerusalem Post. Dostupný z WWW: <<http://www.jpost.com/Israel/Article.aspx?id=79606>>.

¹⁴⁹ K 17,1.

Orientalista Ivan Hrbek v komentářích k jednotlivým súrám k prvnímu verši 17. súry uvádí: „Muhammad zde zřejmě vypráví svůj sen; přestože někteří komentátoři takový výklad připouštějí, většina z nich interpretovala verš tak, jako by Muhammad skutečně podnikl během noci zázračným způsobem cestu z Mekky do Jeruzaléma. Tento verš dal vznik rozsáhlé exegetické, hagiografické a teologické literatuře, zejména pak ve spojení s veršem 95, kde se hovoří o hypotetickém výstupu Muhammada do nebe (tzv. *mi rádž*). Tradice spojila tyto náznaky v jeden celek, podle něhož byl Prorok dopraven na koni Búráqu nejdříve do Jeruzaléma, odkud vystoupil na nebeském žebříku do nebe, a tam se setkal se všemi přechozími proroky a nakonec i s Bohem. Nic takového ovšem v Koránu není, přesto však se tato legenda těšila nesmírné oblibě v islámském světě a pronikla i do Evropy, kde měla určitý vliv i na Danta. „Posvátná mešita“ je Ka’ba v Mekce; „nejvzdálenější mešita“ (*al-masdzhid al-aqsá*) je se vši pravděpodobností Jeruzalém, přesněji místo, kde stával Šalomounův chrám.“

HRBEK, I. *Korán*. s.687.

¹⁵⁰ *Al Aqsa Mosque. Sacred Destinations.* Dostupný z WWW:

<<http://www.sacred-destinations.com/israel/jerusalem-al-aqsa-mosque>>.

¹⁵¹ „Z Jeruzaléma byl Muhammad přenesen mimo naše představy o prostoru a času, vzhůru sedmi sférami nebes. Bělostný Buráq se proměnil v ohnivý vůz, aby ho odnesl k mýtickému lotosovému stromu, jehož kořeny tkví v trůnu nebes a který označuje konec vědění. Tam bylo Prorokovi dopřáno velebný obraz stvořitele. Badatelé, jimž je blízký modernizující pohled, hovoří o tomto „nočním letu“ jako o mystickém prožitku. Interpretují jej jako metafyzickou pouť, nikoli pouť těla, nýbrž duše.“

ROGERSON, B. *Prorok Muhammad*. s.87.

¹⁵² SUPREME MOSLEM COUNCIL. *Brief guide to Al-Haram Al-Sharif*. s. 5-6.

Muslimští věřící místo považují za autentické, navzdory tomu, že Korán Jeruzalém nezmiňuje.¹⁵³ V době, kdy vznikaly verše hovořící o Muhammadově cestě k Nejvzdálenější mešitě, tato mešita v Jeruzalémě ještě vůbec neexistovala¹⁵⁴, proto se jeví jako nepravděpodobné, aby byla v Koránu míněna jeruzalémská Chrámová hora.

3.3.3 Shrnutí kapitoly *Islám*

Islám jakožto nejmladší z tří monoteismů a přebírající některé prvky z judaismu i křesťanství, se věroučně k Chrámu nepojí, přesto však lokalitě přisuzuje velký význam. Nejen, že svého času toto místo sloužilo jako *qibla*, modlitební směr věřících¹⁵⁵, ale dodnes na něm stojí dvě dominantní muslimské stavby. Původní sláva zničeného posvátného Chrámového okrsku je už po staletí „přehlušena“ davy muslimů přicházejícími pravidelně do mešity k páteční modlitbě. Muslimské stavby stojící na ruinách bývalého Chrámu s ním nemají nic společného. Nijak nesouvisí s obnovením Chrámu ve smyslu popisovaném v kapitole o judaismu, natož pak s křesťanským duchovním Chrámem. Proto zde vzniká jedno mezináboženských dilemat, promítajících se nejen v náboženské rovině, ale také v současném politickém dění. Tomuto aspektu se budu věnovat v následující závěrečné kapitole.

¹⁵³ V lednu roku 2006 Daniel Pipes, americký spisovatel a politický komentátor, na svých internetových stránkách vypsál odměnu ve výši 1 milionu dolarů pro toho, kdo najde slovo Jeruzalém v Koránu (přičemž zdůrazňuje, že naprosto neuznává za správnou odpověď odkaz Korán 17, 1). Dosud se nikomu nepodařilo Jeruzalém v Koránu najít, milion dolarů je tedy stále bez výherce.

Offer: \$1 million for Finding „Jerusalem“ in the Koran, Daniel Pipes. Daniel Pipes. Dostupný z WWW: <<http://www.danielpipes.org/blog/2006/01/offer-1-million-for-finding-jerusalem-in-the.html>>.

¹⁵⁴ Mešita Al-Aksa byla postavena více než 60 let po smrti Muhammada, zemřel 6. června 632.

KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. s.21.

¹⁵⁵ *Restatement of History of Islam and Muslims. The Second Year of the Hijra. Dostupný z WWW: <<http://www.al-islam.org/restatement/21.htm>>.*

4 CHRÁMOVÁ HORA JAKO MÍSTO STŘETU

Tento poslední oddíl práce téma završuje a propojuje předchozí část práce do současnosti nástinem souvislostí mezi Chrámovou horou, Židy, muslimy, Skalním dómem a mešitou Al-Aksa. Je zde pojednáno o dopadu vzájemných vztahů na politické dění v Izraeli. Oddíl je zaměřen na setkání židovského pohledu s muslimským. Vzhledem k tomu, že Chrámová hora je součástí židovského státu Izrael a tato práce je věnována z větší části věci židovského vnímání Chrámu, jsou proto v oddílu zapracovány více pohledy židovské než muslimské. Není tak činěno z důvodu přehlížení pohledu islámu ani jakéhokoli podceňování nároků muslimů na tuto lokalitu.

4.1 Komu patří Chrámová hora aneb Židé versus muslimové

V předchozích kapitolách byl Chrám představen z hlediska jeho funkce, byly popsány důvody pro jeho zřízení, přiblíženo fungování svatyně, její zánik a otázka možného znovuoobnovení. Židé se téměř dva tisíce let bez Chrámu obešli, očividně byla jejich víra schopná toto období překonat a vypořádat se s novou situací. Izrael má od roku 1948 vlastní nezávislý stát, kam je po tisících letech opět soustředěno velké množství Židů. Zdá se tedy, že se snad naskytuje vhodná chvíle pro vybudování svatostánku Bohu, který s Židy prošel všemi útlaky a nepřátelstvím zakoušenými v průběhu historie. Přes veškeré útrapy a rozptýlení do diaspory v nich víra v jediného Boha přetrvala a Hospodin nebyl zapomenut.

Více než polovina minulého století je protknuta sporem o Jeruzalém. Když byl v roce 1948 Izrael vyhlášen samostatným židovským státem, zůstal tehdy Jeruzalém na základě rozhodnutí Valného shromáždění OSN z konce listopadu roku 1947 pod mezinárodním statutem.¹⁵⁶ Staré město včetně Chrámové hory se podařilo Izraeli získat až roku 1967 během Šestidenní války. Pro židovský

¹⁵⁶ *GA Resolution. Resolution assembly. United Nations Documentation: Research Guide.*
Dostupný z WWW: <<http://www.un.org/documents/resga.htm>>.

národ bylo znovuzískání Starého města opravdu významnou událostí. Po mnoha staletích Židé opět dosáhli přístupu k Západní zdi Chrámu a také na samotnou chrámovou plošinu.

„Výsledek války z roku 1967 a opětovné sjednocení Jeruzaléma přineslo izraelským vrchním rabínům příjemné překvapení, stejně jako židovskému obyvatelstvu a celkově Židům po celém světě. Vrchní rabinát se musel potýkat s potenciální novou realitou: poprvé od zničení druhého židovského Chrámu bylo místo Chrámové hory pod židovskou nadvládou. Jakožto instituce uznaná následujícími vládami za hlavu ortodoxního židovství, snažil se Vrchní rabinát zaujmout halachicky obecně přijatelná stanoviska, která by nebyla v rozporu ani s oficiálním smýšlením, ani s širokou neortodoxní většinou v rámci izraelské společnosti. Zisk Chrámové hory představoval dva možné scénáře: znovuzapočetí chrámové bohoslužby – přinášející do judaismu největší revoluci za posledních 1900 let – nebo snahu "začlenit" obsazení Chrámové hory izraelskou armádou do rámce stávajících modelů židovského náboženského chování.“¹⁵⁷

Žádné jiné město pro Židy nikdy neznamenalo tolik jako Jeruzalém, mnohokrát zmiňovaný v starozákonních textech i v každodenních židovských modlitbách, vzpomínaný v požehnáních a přáních. Proč je tomu tak? Protože Jeruzalém je místem, kde se usídlil Hospodin, přebývá na Sionu.¹⁵⁸ Přestože Izrael Chrámovou horu získal, Židé na ni téměř nechodí, místo totiž spravuje muslimský Waqf.¹⁵⁹ Poté, co Izraelci během Šestidenní války v roce 1967 ovládli Staré město, hovořil tehdejší ministr obrany Moše Dajan s vedením sdružení Waqf. Ve výsledku posvátné návrší zůstalo pod správou Waqf. Tímto židovský stát své nejposvátnější místo dobrovolně předal pod správu muslimů a ti se jej pevně drží. Muslimská správa tohoto místa následně umožnila vstup

¹⁵⁷ *The Israeli Chief Rabbinate and the Temple Mount Question. Jerusalem Center for Public Affairs.* Dostupný z WWW: <<http://www.jcpa.org/jpsr/s99-yc.htm>>.

¹⁵⁸ Ž 135,21; Ž 137,5.

¹⁵⁹ *Definition of waqf. General Authority of Islamic Affairs&Endowments.* Dostupný z WWW: <<http://www.awqaf.ae/Waqf.aspx?Lang=EN&SectionID=13&RefID=857>>.

turistům jen na několik málo hodin denně, přičemž památka je uzavřena vždy, když zde probíhají muslimské modlitby a také během všech jejich svátků.

Uvnitř areálu není nemuslimům povoleno se jakkoli nábožensky projevat, ani není dovoleno zde provádět nemuslimské archeologické výzkumy. Kdokoliv židovského, křesťanského nebo jiného vyznání by chtěl na hoře veřejně mluvit, číst Bibli nebo se modlit, je okamžitě vypovězen arabskými hlídači. Tyto hlídače zde zřídilo sdružení Waqf, jedná se o 210 mužů střídajících se ve třech směnách. Je přísně zakázáno sem nosit jakékoli židovské náboženské předměty a symboly (např. trička s potiskem Žalmů, modlitební knihy apod.), stejně tak zde nesmí být prováděny jiné než muslimské modlitby. Jakmile hlídka zpozoruje někoho přestupujícího tato nařízení, ihned je jimi vykázán.¹⁶⁰ Přestože byl roku 1967 izraelským Knesetem vydán zákon zajišťující svobodu vstupu na všechna svatá místa v Izraeli a svobodu uctívání v takových objektech¹⁶¹, Chrámová hora je lokalitou, kterou tento zákon očividně nijak nepoznamenal. Na druhé straně stojí fakt, že Židům bylo oficiálně Vrchním izraelským rabinátem zakázáno na Chrámovou plošinu vstupovat.¹⁶² Toto pravidlo se uchytilo především mezi ultraortodoxními Židy. Jak pohané, tak ale i Židé jsou dnes rituálně nečistí, proto nemohou vstoupit na tuto svatou půdu. Podle izraelského zpravodajského serveru *Ha-Arec* Rabi Kanievsky dokonce prohlásil: „*Vstup na Chrámovou horu a znečištění svatyně svatých je závažnější než kterékoli jiné zneuctění, o kterém se píše v Tóře.*“¹⁶³

¹⁶⁰ *The Temple Mount. The Jerusalem Post*. Dostupný z WWW:
<<http://www.jpost.com/IsraelGuide/TopTours/Article.aspx?id=166760>>.

¹⁶¹ *Protection of Holy Places Law. Israel Ministry of Foreign Affairs*. Dostupný z WWW:
<<http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace%20Process/Guide%20to%20the%20Peace%20Process/Protection%20of%20Holy%20Places%20Law>>.

Text viz Příloha 4.

¹⁶² *Ultra-Orthodox Prohibition on Entering Temple Mount splinters, Haaretz Daily Newspaper, Israel News. Haaretz.com*. Dostupný z WWW:
<<http://www.haaretz.com/hasen/spages/1000050.html>>.

¹⁶³ *Haredi rabbis call for renewing Temple Mount ban, Haaretz Daily Newspaper, Israel News. Haaretz.com*. Dostupný z WWW:
<<http://www.haaretz.com/hasen/spages/1014495.html>>.

V článku zveřejněném na stránkách izraelského zpravodajského serveru The Jerusalem Post novinářka Ksenia Svetlova cituje slova archeologa Cachi Zweiga: „*Ortodoxní judaismus zakazuje přístup na místo Chrámu, nejsvatější z židovských památek celého světa, kvůli rituální nečistotě. Dnes všichni reformní rabíni a někteří z kipot srugot (tj. skupina sionisticky orientovaných Židů typických nošením háčkovaných jarmulek – pozn. autorky) dovolují a dokonce doporučují návštěvu za dodržení specifických podmínek – tedy pokud se osoba předem očistí v mikvi a přijde v nekožené obuvi.*“¹⁶⁴

Pro mnohé ale tento zákaz vstupu platí do doby, dokud nepřijde Mesiáš. Do té chvíle mnoho Židů navštěvuje pouze Zed' nárků, tedy část původní zdi vnějšího chrámového nádvoří, kde se modlí a přimlouvají za svůj národ a za příchod Mesiáše.¹⁶⁵ Jedním z více navrhovaných řešení, jak by Židé mohli přes rituální nečistotu na toto místo vstupovat, by bylo vybudovat na Chrámové plošině nedaleko místa stávající mešity Al-Aksa synagogu, kam by se mohli chodit modlit. Tato synagoga by stála na místě vně bývalého Chrámu, byla by přístupná pouze z vnější strany Chrámové hory a neměla by žádný průchod na horu samotnou. Věřící by však skrze prosklenou stěnu viděli na svatá místa bývalého Chrámu. Ve chvíli, kdy by bylo možné provést průzkum Chrámové hory, přesně určit půdorys a členění bývalé svatyně, mohly by se Židé pohybovat po plošině, ale pouze na vyznačených místech.¹⁶⁶

4.1.1 Archeologické spory

Ústředním bodem diskusí se stala otázka archeologických výzkumů v lokalitě Chrámové hory. Už více než šedesát let nebylo dovoleno žádnému archeologickému týmu, aby na Chrámové hoře prováděl větší výzkumy, přestože je všem jasné, že v srdci hory se nachází nezměrné

¹⁶⁴ *The Temple Mount. The Jerusalem Post.* Dostupný z WWW:

<<http://www.jpost.com/IsraelGuide/TopTours/Article.aspx?id=166760>>.

¹⁶⁵ *Moving toward a Third Temple. Preparations for The Third Jewish Temple.* Dostupný z WWW:

<<http://ldolphin.org/tempprep.html>>.

¹⁶⁶ *The Israeli Chief Rabbinate and the Temple Mount Question. Jerusalem Center for Public Affairs.* Dostupný z WWW: <<http://www.jcpa.org/jpsr/s99-yc.htm>>.

archeologické bohatství skrývající odpovědi na mnoho otázek z historie předchozích dvou chrámových staveb. Muslimské autority se staví proti jakýmkoli výzkumům a výkopům, často používají argument, že by tyto práce mohly zásadně ohrozit a narušit základy mešity Al-Aksa.¹⁶⁷ Izraelská správa památek na Chrámové hoře zakazuje jakékoliv vykopávky hlubší šedesát centimetrů, navíc v lokalitě nesmí být používána žádná mechanická zařízení. Přesto je možné zde spatřit muslimskou správou Waqf najaté buldozery a těžkou techniku odkrývající části plošiny a vyvážející na skládku nedaleko hory množství materiálu obsahujícího rytím zničené artefakty vně Chrámové hory. Izraelské úřady k ničení památky ve jménu míru mlčí.¹⁶⁸ V roce 2002 vydal americký historik a spisovatel Daniel Pipes článek s názvem *Noční můra na Chrámové hoře*, kde píše o nebezpečí propadu části zdi v lokalitě bývalých Šalomounových stájí, tj. v místech, kde se dnes nachází mešita Al-Aksa. Muslimská strana zastoupená Palestinskou samosprávou však uvedla, že o výduti ve zdi, která by mohla propad způsobit, vědí již od 70. let minulého století. Vzhledem k tomu, že se nijak nezměnila, nehrozí tedy žádné nebezpečí propadu.¹⁶⁹ Od doby uveřejnění Pipesova článku se již několikrát zřítily úseky zdi a udajně stále hrozí propad další velké části Chrámové plošiny v jihovýchodním okraji. Zatím nedošlo ke katastrofickému scénáři varujícímu před možným smrtelným propadem v době nahromadění velkého počtu muslimských věřících na tomto místě (např. v době ústředních muslimských svátků).¹⁷⁰ Izraelské úřady stále varují před reálným brzkým zřícením mešity Al-Aksa, nepochybují, že k propadu dojde, jen neví, kdy se tak stane. Názory veřejnosti se v této

¹⁶⁷ *The Temple Mount. The Jerusalem Post*. Dostupný z WWW:

<<http://www.jpost.com/IsraelGuide/TopTours/Article.aspx?id=166760>>.

¹⁶⁸ *The Destruction of the Temple Mount – enews for February 28, 2012. The Destruction of the Temple Mount*. Dostupný z WWW: <http://www.khouse.org/enews_article/2012/1902/print/>.

¹⁶⁹ *Nightmare on Temple Mount. danielpipes.org*. Dostupný z WWW:

<<http://www.danielpipes.org/458/nightmare-on-temple-mountain>>.

¹⁷⁰ *Collaps of a Wall at the Temple Mount, Daniel Pipes. danielpipes.org*. Dostupný z WWW:

<<http://www.danielpipes.org/blog/2003/09/collapse-of-a-wall-at-the-temple-mountain>>.

věci liší, někteří tvrdí, že jde z izraelské strany pouze o pokus urychlit odstranění mešity.¹⁷¹

Již několikrát se Židé pokusili různými způsoby kopat pod Chrámovou horou, pokusy však nebyly úspěšné, dříve či později totiž byli z různých důvodů donuceni práce zanechat.¹⁷²

4.1.2 Politika na tenkém ledě

Poměrně pravidelně se v médiích objeví zpráva o demonstracích či nepokojích, popř. o ozbrojeném útoku na Chrámové hoře nebo v jejím okolí. Právě proto si za posledních několik desítek let si veřejnost zvykla, že jde o nepředvídatelnou lokalitu co se týče bezpečnosti a zachování míru. Vyjmenovávat a popsat všechny střety související s Chrámovou horou a se spory o tuto lokalitu by vydalo dostatek materiálu na samostatnou práci a není to předmětem této bakalářské práce. Přesto je pro ilustraci a přiblížení závažnosti situace vhodné zmínit některé události.

V dubnu roku 1982 podnikl izraelský voják Alan Harry Goodman, imigrant ze Spojených států, ozbrojený pokus osvobodit židovské svaté místo. Na následky jeho střelby zemřel jeden člověk a tři byli zraněni. Voják byl odsouzen na doživotí. Jeho skutek vyvolal týden nepokojů v Jeruzalémě, na Západním břehu Jordánu a v Pásmu Gazy.¹⁷³

Na podzim roku 2000 vypukla mezi Araby na Chrámové hoře tzv. druhá intifáda provázená mnoha ozbrojenými útoky a teroristickými

¹⁷¹ *Israeli official: Collapse of Aqsa Mosque is imminent. The Palestinian Information Center, The Voice of Palestine.* Dostupný z WWW:

<<http://www.palestine->

[info.co.uk/En/default.aspx?xyz=U6Qq7k%2bcOd87MDI46m9rUxJEpMO%2bi1s71Fp9CFVpMvF8BM44kXY8HtEaPxPK0DvQePb46ExMPYurws82iohzFUj8iWgi71NIInxFxqZqJQWVv8fVyPWbBw%2fijiJUdE3Iywh%2f2Q0sonE%3d](http://www.palestine-info.co.uk/En/default.aspx?xyz=U6Qq7k%2bcOd87MDI46m9rUxJEpMO%2bi1s71Fp9CFVpMvF8BM44kXY8HtEaPxPK0DvQePb46ExMPYurws82iohzFUj8iWgi71NIInxFxqZqJQWVv8fVyPWbBw%2fijiJUdE3Iywh%2f2Q0sonE%3d)>.

¹⁷² Jako příklad je možné uvést pokus pracovníků izraelského Ministerstva pro náboženské záležitosti, kteří se v srpnu roku 1981 pokusili prokopat tunel pod Chrámový vrch. Práce byla ukončena na popud vrchního rabína Šlomo Gorena.

Short Chronology of Jerusalem and the Temple Mount. Short Chronology of Jerusalem and the Temple Mount. Dostupný z WWW: <<http://www.ldolphin.org/chron.html>>.

¹⁷³ *Short Chronology of Jerusalem and the Temple Mount. Short Chronology of Jerusalem and the Temple Mount.* Dostupný z WWW: <<http://www.ldolphin.org/chron.html>>.

akcemi z řad palestinských Arabů. Prvotním impulsem pro rozpoutané násilí byla údajně návštěva tehdejšího izraelského premiéra Ariela Šarona na Chrámové plošině v doprovodu stovek izraelských vojáků a členů bezpečnostních složek. Pro tisk se tehdy Šaron vyjádřil, že „*na toto místo přišel s poselstvím míru a věří v možné společné soužití s Palestinci*“.¹⁷⁴ Skupina Arabů následně na premiéra zaútočila házením kamenů a Šaronova návštěva byla označena za provokaci. Hned druhého dne izraelská policie zasahovala proti palestinským protestantům, v ozbrojeném střetu zahynulo sedm osob. Po této události následovalo množství dalších nepokojů, stávek a útoků.¹⁷⁵ Předpokládá se, že Šaronova návštěva nebyla pravou příčinou druhé intifády, ale pouze vhodnou záminkou. Skutečné důvody zřejmě plynuly z trvalého napětí mezi Státem Izrael a Palestinskou samosprávou. Intifáda trvala do roku 2005 a během této doby obě strany jednaly kromě jiného o Jeruzalému a Chrámové hoře, již si Izrael i Palestina nárokují.¹⁷⁶

Chrámová hora představuje důležitou kapitolu izraelsko-palestinských jednání o vzniku či nevzniku samostatného nezávislého Státu Palestina. Právě oblast východního Jeruzaléma zahrnující Chrámovou horu je jedním ze zásadních palestinských požadavků. Z náboženských důvodů a historických nároků není ani jedna strana ochotná úplně se vzdát tohoto místa ve prospěch protistrany.¹⁷⁷

¹⁷⁴ *Ariel Sharon – Biography: 2000 Visit to the Temple Mount. Ariel Sharon, Life Story, A Biography.* Dostupný z WWW:

<<http://www.ariel-sharon-life-story.com/16-Ariel-Sharon-Biography-2000-Visit-to-the-Temple-Mount.shtml>>.

¹⁷⁵ *BBC NEWS, Middle East, Al-Aqsa Intifada timeline. BBC NEWS, Middle East, Al-Aqsa Intifada timeline.* Dostupný z WWW: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3677206.stm>.

Ariel Sharon – Biography: 2000 Visit to the Temple Mount. Ariel Sharon, Life Story, A Biography. Dostupný z WWW:

<<http://www.ariel-sharon-life-story.com/16-Ariel-Sharon-Biography-2000-Visit-to-the-Temple-Mount.shtml>>.

¹⁷⁶ POJAR, M. *Stručná historie států: Izrael.* s.91-97.

¹⁷⁷ *NAD – Joint Palestinian-Israeli Statement at Taba. Negotiations Affairs Department, Palestine Liberation Organisation.* Dostupný z WWW: <<http://www.nad-plo.org/etemplate.php?id=80>>.

5 ZÁVĚR

Bakalářská práce shrnuje historii Chrámu od jeho prapředchůdce, přenosného statostánku, přes Šalomounův Chrám po Chrám Herodův a jeho zánik. Jsou zde popsány vztah a důležitost chrámové instituce pro židovství v dobách starověkých i v současnosti, ale také obraz Chrámu v mladších náboženstvích – v křesťanství a islámu. Práce dále popisuje v rámci židovství názorový proud podporující stavbu třetího Chrámu na místě původní stavby a stav, v jakém se přípravy pro realizaci obnovy svatyně nacházejí. Poslední kapitola se věnuje pouze moderní historii a úloze, kterou Chrámová hora představuje v současném náboženském i politickém dění moderního Izraele.

Velkou inspirací se autorce stal osobní kontakt se všemi třemi zmíněnými monoteismy přímo v Izraeli a otázky vyvolané četnými návštěvami Chrámové hory i Zdi nářků v Jeruzalémě. Vlastní zkušenost proto také sloužila jako neoddělitelný zdroj informací, doplňující použité tištěné a internetové zdroje.

Cílem této bakalářské práce bylo přiblížit jasnou linii vedoucí z doby před třemi tisíci lety do současnosti. Linie ukazuje na sílu víry národa, který za tu dobu prošel velkými těžkostmi a byl rozptýlen do celého světa. Přesto se po tisících letech opět vrací tam, odkud byl vytržen a snaží se v jisté možné míře oživovat hodnoty dávné minulosti tam, kde ještě úplně nezanikly. Tato snaha naráží na překážky a je zkoušena její opravdovost ze stran okolních národů, kultur, náboženství, ale také tlakem současného moderního světa.

Není možné v současnosti předpovědět, jestli Židé v Jeruzalémě Chrám postaví, popř. kdy se tak stane. Zdá se však, že počet lidí zajímavajících se o budoucnost návrší roste na židovské i muslimské straně. Po tolika letech sporů je zbytečné předpokládat, že se jedna strana náhle rozhodne svaté místo cele předat protistraně. Proto se jako možné řešení nabízí otevřený ozbrojený konflikt, jenž by rozhodl o nadvládě. Takový střet již nebude pouze na poli náboženském, ale

přinese vážné změny v politickém dění na Blízkém východě. Je tedy potencionálním reálným faktorem ovlivňujícím politické dění a bezpečnost v celosvětovém měřítku.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ALEXANDER, P. S. *The King Messiah in Rabbinic Judaism*. In DAY, J. *King and Messiah in Israel and the Ancient Near East*. Sheffield : Sheffield Academic Press, 1998. ISBN 9781850759461. s. 456-461.
- BAHAT, D. *The Atlas of Biblical Jerusalem*. Jeruzalém : Carta, 1994. ISBN 965-220-238-X.
- BEN-DOV, M. *In the Shadow of the Temple*. Jeruzalém : Keter Publishing House, 1982.
- *Bible : Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Praha : Česká biblická společnost, 2001. ISBN 80-85810-28-X.
- CHOURAQUI, A. *Dějiny judaismu*. Praha : Victoria Publishing, 1995. ISBN 80-85865-81-5.
- COLLINS, J.J. *Pre-Christian Jewish Messianism: An Overview*. In ZETTERHOLM, M. *The Messiah in Early Judaism and Christianity*. Minneapolis : Fortress Press, 2007. ISBN 978-0-8006-2108-7. s. 20.
- DOUGLAS, J. D. a kol. *Nový biblický slovník*. Praha : Návrat domů, 1996. ISBN 80-85495-65-1.
- FISHBANE, M. A. *Judaismus*. Praha : PROSTOR, 1996. ISBN 80-85190-47-8.
- FLAVIUS, J. *Válka židovská II.: Zkáza Jeruzaléma*. Praha : Academia, 1992. ISBN 80-200-1173-0.
- HALEVY, H. D. *To Be a Jew*. USA : Basic Books 1991. ISBN 0465086322.
- HERZOG, CH. *Arabsko-Izraelské války*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-954-6.
- JOHNSON, P. *Dějiny židovského národa*. Řevnice : Rozmluvy, 1995. ISBN 80-85336-31-6.
- KJAER-HANSEN, K. *Jewish Identity and Faith in Jesus*. Jeruzalém : Caspari Center, 1996. ISBN 9659008406.
- KLAUSNER, J. *The Messianic Idea in Israel*. New York : The Macmillan Company, 1955.
- *Korán*. Brno : Levné knihy Kma, 2006. ISBN 80-7309-992-6.

- KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. Praha : Vyšehrad, 2006. ISBN 80-7021-821-5.
- KRUPP, M. *Sionismus a Stát Izrael*. Praha : Vyšehrad, 1999. ISBN 80-7021-265-9.
- KÜNG, H., VAN EES, J. *Křesťanství a islám*. Praha : Vyšehrad, 1998. ISBN 80-7021-262-4.
- NEWMAN, J. *Judaismus od A do Z*. Praha : Sefer, 1992. ISBN 80-900895-3-4 .
- NEUSNER, J. *Answers and Questions*. Peabody : Hendrickson, 2005. ISBN 1565638654.
- MONSON, M. J. *The Temple of Solomon: Heart of Jerusalem*. In HESS, R. S., WENHAM, G. J. *Zion, City of our God*. Grand Rapids: Erdmans, 1999. ISBN 0-8028-4426-X.
- POJAR, M. *Stručná historie států: Izrael*. Praha : Libri, 2004. ISBN 80-7277-268-6.
- PORTER, S. E. *The Messiah in the Old and New Testament*. Cambridge : Eerdmans, 2007. ISBN 978-0-8028-0766-3.
- PRITZ, R. *From Jewish Sect to Christian Church*. In KJAER-HANSEN, K. *Jewish Identity and Faith in Jesus*. Jeruzalém : Caspari Center, 1996. ISBN 9659008406. s. 27-32.
- RITMEYER, L., RITMEYER, K. *Jerusalem in the Time of Nehemiah*. Jeruzalém : Carta, 2005. ISBN 965-220-556-7.
- ROGERSON, B. *Prorok Muhammad*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-732-6.
- RYRIE, CH. C. *Základy teologie*. Třinec : BIBLOS, 1994. ISBN 80-900240-6-8.
- SCHNEIDER, L. *Jeruzalém ohnisko dění*. Ostrava : A-ALEF, 2003. ISBN 80-85237-71-7.
- SCHULZ, S. J. *Starý zákon mluví*. Vídeň : BEE International, 1991.
- SEGERT, S. *Synové světla a synové tmy*. Praha : Orbis, 1970.
- *Brief guide to Al-Haram Al-Sharif*. Jeruzalém : Supreme Moslem Council, 1925.

- VILNAY, Z. *Legendy Jeruzaléma*. Praha : Volvox Globator, 2000. ISBN 80-7207-367-2.
- WINKLER, F., SCHNEIDER., L., LIETH, N. *Izrael a Třetí chrám*. Ostrava : A-ALEF, 2004. ISBN 80-86509-13-3.
- ZETTERHOLM, M. *The Messiah in Early Judaism and Christianity*. Minneapolis : Fortress Press, 2007. ISBN 978-0-8006-2108-7.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

- Ariel Sharon, Life Story, A Biography. *Ariel Sharon – Biography: 2000 Visit to the Temple Mount*. [on-line], [citováno dne 16.04.2012]. Dostupný z WWW:

<<http://www.ariel-sharon-life-story.com/16-Ariel-Sharon-Biography-2000-Visit-to-the-Temple-Mount.shtml>>.

- BBC NEWS. *BBC NEWS, Middle East, Al-Aqsa Intifada timeline*. [on-line], [citováno dne 16.04.2012]. Dostupný z WWW: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3677206.stm>.

- Cohen, Yoel. *The Israeli Chief Rabbinate and the Temple Mount Question. Jerusalem Center for Public Affairs*. [on-line], [citováno dne 10.04.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.jcpa.org/jpsr/s99-yc.htm>>.

- Cohen, Yoel. *The Israeli Chief Rabbinate and the Temple Mount Question. Jerusalem Center for Public Affairs*. [on-line], [citováno dne 04.04.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.jcpa.org/jpsr/s99-yc.htm>>.

- Dolphin, Lambert. *Moving toward a Third Temple. Preparations for The Third Jewish Temple*. [on-line], [citováno dne 10.04.2012]. Dostupný z WWW: <<http://ldolphin.org/tempprep.html>>.

- Dolphin, Lambert. *Short Chronology of Jerusalem and the Temple Mount. Short Chronology of Jerusalem and the Temple Mount*. [on-line], [citováno dne 16.04.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.ldolphin.org/chron.html>>.

- Dolphin, Lambert. *The Temple Mount and Christians*. [on-line], [citováno dne 10.04.2012]. Dostupné z WWW:

< <http://www.templemount.org/TMXNS.html>>.

- Encyclopaedia Britannica. *Bar Kokba*. [on-line], [citováno dne 01.04.2012]. Dostupný z WWW:

<<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/52477/Bar-Kokhba>>.

- Encyclopaedia Britannica. *Shabbetai Tzevi (Jewish heretic)*. [on-line], [citováno dne 01.04.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/537449/Shabbetai-Tzevi>>.

- Encyclopaedia Britannica. *Temple (building)*. *Britannica Online Encyclopedia*. [on-line], [citováno dne 09.04.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/586791/temple>>.

- Evangnet, nezávislý evangelický portál. *Apoštolské vyznání víry – Evangnet*. [on-line], [citováno dne 10.04.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.evangelnet.cz/texty:apostolikum>>.

- GA Resolution. *Resolution assembly. United Nations Documentation: Research Guide*. [on-line], [citováno dne 10.04.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.un.org/documents/resga.htm>>.

- General Authority of Islamic Affairs&Endowments. *Definition of waqf*. [on-line], [citováno dne 12.04.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.awqaf.ae/Waqf.aspx?Lang=EN&SectionID=13&RefID=857>>.

- HaLevi, Ezra. *West Papua Delegation donates Gold For Holy Temple*. *West Papua Delegation donates Gold For Holy Temple*. [on-line], [citováno dne 10.04.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.israelnationalnews.com/News/News.aspx/123837>>.

- Identification of the Prophesized Imam Mahdi. *Identification of the Prophesized Imam Mahdi*. [on-line], [citováno dne 10.04.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.irshad.org/islam/prophesy/mahdi.htm>>.

- Israel Ministry of Foreign Affairs. *Protection of Holy Places Law*. [on-line], [citováno dne 15.04.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace%20Process/Guide%20to%20the%20Peace%20Process/Protection%20of%20Holy%20Places%20Law>>.

- Kubes, Danielle. *Third Temple preparations begin with priestly garb*. [on-line], [citováno dne 07.03.2012]. Dostupný z WWW:

<<http://www.jpost.com/JewishWorld/JewishNews/Article.aspx?id=106194>>.

- Leadership of the Temple Mount Faithful. *Leadership of the Temple Mount Faithful*. [on-line], [citováno dne 01.04.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.templemountfaithful.org/leader.htm>>.

- Livenet.de. *Wird hier der Dritte Tempel gebaut? Livenet.de Christliches Webportal*. [on-line], [citováno dne 10.04.2012]. Dostupný z WWW:

<http://www.livenet.de/magazin/international/asien/117914wird_hier_der_dritte_tempel_gebaut.html>.

- Negotiations Affairs Department, Palestine Liberation Organisation. *NAD – Joint Palestinian-Israeli Statement at Taba*. [on-line], [citováno dne 16.04.2012]. Dostupný z WWW:

<<http://www.nad-plo.org/etemplate.php?id=80>>.

- Pipes, Daniel. *Collaps of a Wall at the Temple Mount*. [on-line], [citováno dne 16.04.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.danielpipes.org/blog/2003/09/collapse-of-a-wall-at-the-temple-mount>>.

- Pipes, Daniel. *Nightmare on Temple Mount*. [on-line], [citováno dne 16.04.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.danielpipes.org/458/nightmare-on-temple-mount>>.

- Pipes, Daniel. *Offer: \$1 million for Finding „Jerusalem“ in the Koran, Daniel Pipes*. [on-line], [citováno dne 10.04.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.danielpipes.org/blog/2006/01/offer-1-million-for-finding-jerusalem-in-the.html>>.

- Posner, Menachem. *Why do some people have a blue string among their tzitzit fringes?*. [on-line], [citováno dne 07.03.2012]. Dostupný z WWW: <http://www.chabad.org/library/article_cdo/aid/529771/jewish/Why-do-some-have-a-blue-string-in-their-tzitzit.htm>.

- Rambam Health Care Campus. *skorecki karl*. [on-line], [citováno dne 10.04.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.rambam.org.il/home+page/Biosketch/O+T/Skorecki+Karl.htm>>.

- Restatement of History of Islam and Muslims. *The Second Year of the Hijra*. [on-line], [citováno dne 10.04.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.al-islam.org/restatement/21.htm>>.

- Sacred Destinations. *Al Aqsa Mosque*. [on-line], [citováno dne 10.04.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.sacred-destinations.com/israel/jerusalem-al-aqsa-mosque>>.

- Shilohouse. *Priests to Train on Temple Mount. Priests to Train on Temple Model*. [on-line], [citováno dne 10.04.2012]. Dostupný z WWW: <http://www.shilohouse.org/temple_model.htm>.

- Shragai, Nadav. *Haredi rabbis call for renewing Temple Mount ban, Haaretz Daily Newspaper, Israel News*. [on-line], [citováno dne

16.04.2012]. Dostupný z WWW:
<<http://www.haaretz.com/hasen/spages/1014495.html>>.

- Shragai, Nadav. *Ultra-Orthodox Prohibition on Entering Temple Mount splinters, Haaretz Daily Newspaper, Israel News*. [on-line], [citováno dne 15.04.2012]. Dostupný z WWW:
<<http://www.haaretz.com/hasen/spages/1000050.html>>.

- Svetlova, Ksenia. *The Temple Mount*. [on-line], [citováno dne 16.04.2012]. Dostupný z WWW:
<<http://www.jpost.com/IsraelGuide/TopTours/Article.aspx?id=166760>>.

- Temple de Salomon. *Temple de Salomon*. [on-line], [citováno dne 01.04.2012]. Dostupný z WWW:
<<http://www.youtube.com/watch?v=ARncgN4onuQ>>.

- The Destruction of the Temple Mount. *The Destruction of the Temple Mount – enews for February 28, 2012*. [on-line], [citováno dne 16.04.2012]. Dostupný z WWW:
<http://www.khouse.org/enews_article/2012/1902/print/>.

- The Israeli Chief Rabbinate and the Temple Mount Question. *Jerusalem Center for Public Affairs*. [on-line], [citováno dne 10.04.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.jcpa.org/jpsr/s99-yc.htm>>.

- The Jerusalem Post. *Kotel was never part of Jewish Temple*. [on-line], [citováno dne 10.04.2012]. Dostupný z WWW:
<<http://www.jpost.com/Israel/Article.aspx?id=79606>>.

- The Jerusalem Post. *The Temple Mount*. [on-line], [citováno dne 15.04.2012]. Dostupný z WWW:
<<http://www.jpost.com/IsraelGuide/TopTours/Article.aspx?id=166760>>.

- The Palestinian Information Center, The Voice of Palestine. *Israeli official: Collapse of Aqsa Mosque is imminent*. [on-line], [citováno dne 16.04.2012]. Dostupný z WWW:

<<http://www.palestine-info.co.uk/En/default.aspx?xyz=U6Qq7k%2bcOd87MDI46m9rUxJEpMO%2bi1s71Fp9CFVpMvF8BM44kXY8HtEaPxPK0DvQePb46ExMPYurws82iohzFUj8iWgi71NllnxFxqZqJQWVv8fVyPWbBw%2fijJUdE3lywh%2f2Q0sonE%3d>>.

- The Temple Institute. *Sacred Vessels&Vestments*. [on-line], [citováno dne 17.02.2012]. Dostupný z WWW:
<http://www.templeinstitute.org/vessels_gallery_16.html>.

- The Temple Institute. *The Temple Institute: The Holy Temple*. [on-line], [citováno dne 01.04.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.templeinstitute.org>>.
- The Temple Institute. *Treasures of the Temple Exhibition. Visit the Temple Institute's Treasures of the Temple Exhibition*. [on-line], [citováno dne 07.03.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.templeinstitute.org/treasures-of-the-temple.htm>>.
- The Temple Mount Faithful. *Temple Mount & Eretz Yisrael Faithful Movement – Jerusalem*. [on-line], [citováno dne 29.03.2012]. Dostupný z WWW: <<http://templemountfaithful.org>>.
- The Tribe, The Cohen-Levi Family Heritage. *Welcome to The Tribe, historical timeline, who's who of current cohen-Levi families*. [on-line], [citováno dne 10.04.2012]. Dostupný z WWW: <http://www.cohen-levi.org/the_tribe/kohanim_forever.htm>.
- Universal Torah Network. *Torah Teaching for the Whole World. The Golden Menora – Moving Closer to its Destination*. [on-line], [citováno dne 17.02.2012]. Dostupný z WWW: <<http://universaltorah.com/programming/2007/12/24/the-golden-menora-moving-closer-to-its-destination.html>>.
- 576-2007. *The voice of the Temple Mount Faithful*. on-line], [citováno dne 23.04.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.templemountfaithful.org/Newsletters/5767-2007.pdf>>.

7 RESUMÉ

The present thesis entitled The Jerusalem Temple and Its Present Interpretation is describing the significance of the Jewish Temple from different points of view. The first part describes the development of the institution of the Temple in Israel; the described history goes from the tabernacle of the congregations through the Temples built by Kings Salomon and Herod and finishes with the act of final destruction in 70 AD.

The second part explains the role of the Temple in three major monotheistic religions in Israel – Judaism, Christianity and Islam. The connection of these three religions to Temple seems to be very different, but we can find connection to the Temple or the Temple Mount in all of them.

The last chapter called The Temple Mount as a Place of Conflict speaks about political aspects of this connection in Israel focused on the Jewish position.

The principal aim of the thesis is to outline a clear connection between the ancient history of the Temple with current happenings and to show the input of religious clamis to the site based on the current political situation between Israel and Palestine.

8 PŘÍLOHY

PŘÍLOHA 1

Tabulka příležitostí, ustanovených k veřejným obětem¹⁷⁸

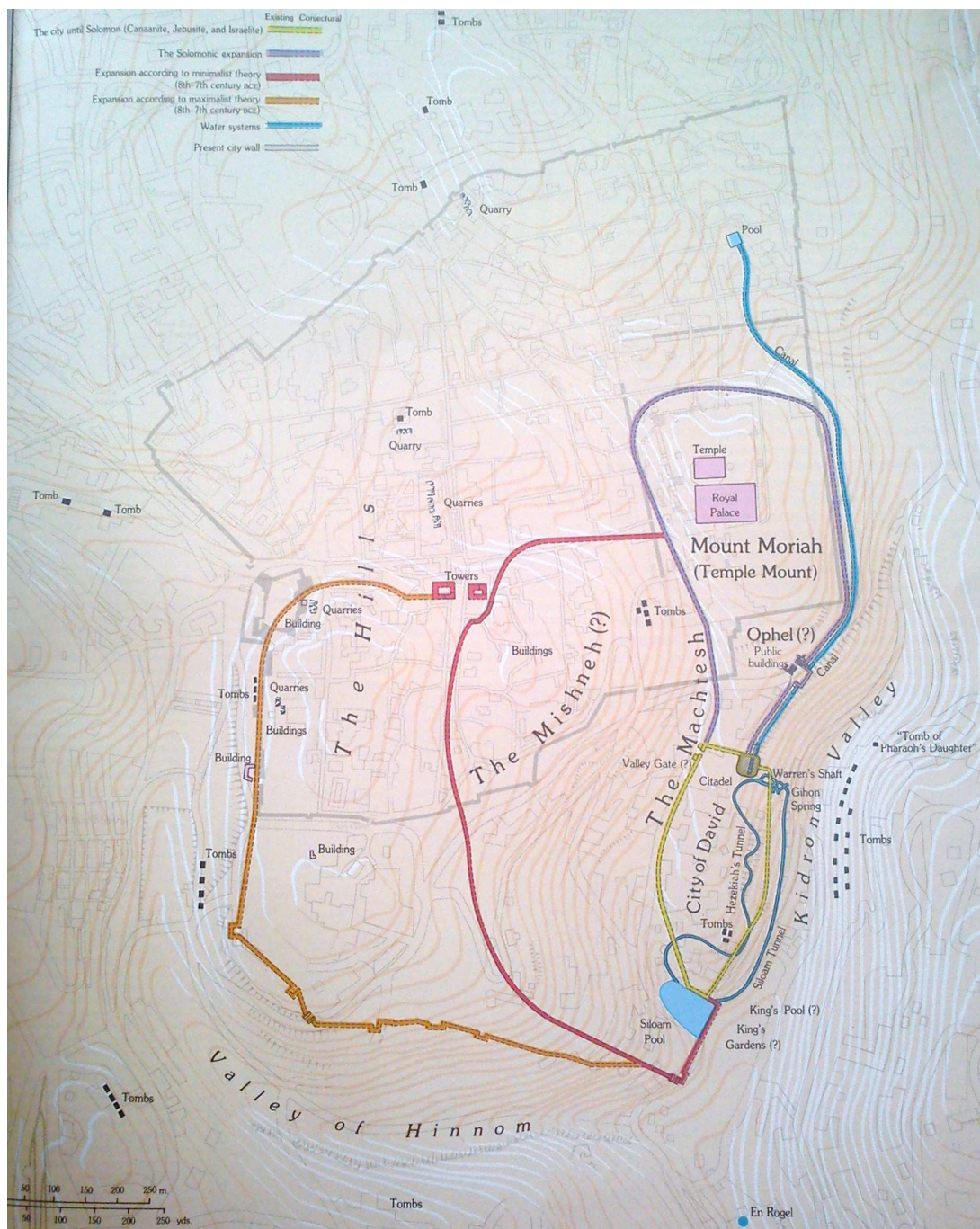
Obětovaná zvířata	Býčci	Berani	Beránci	Kozli	
PŘÍLEŽITOST K OBĚTOVÁNÍ					
Denně (ráno a večer)			2		
Zvláštní obětování o Sabatu			2		
Novměsíc	2	1	7	1	
VÝROČNÍ SVÁTKY					
Nekvašené chleby (denní obětování)	2	1	7	1	
Celkem za 7 dní	14	7	49	7	
Prvotiny	2	1	7	1	
První den v sedmém měsíci	1	1	7	1	
Den smíření	1	1	7	1	
Svátek stánků	Den 1	13	2	14	1
	Den 2	12	2	14	1
	Den 3	11	2	14	1
	Den 4	10	2	14	1
	Den 5	9	2	14	1
	Den 6	8	2	14	1
	Den 7	7	2	14	1
	Den 8	1	1	7	1
Celkem za 8 dní	71	15	105	8	

Čísla udávají počet zvířat veřejně obětovaných (denně, týdně a při zvláštních příležitostech).
 O Sabatu se k tradičním dvěma beránkům přidávají dva navíc.
 Celkový počet za 7 dní je údajem k svátku nekvašených chlebů
 (tzn. 2 býčci denně po dobu 7 dní=14 býčků).
 Podobně celkový počet za 8 dní svátku stánků udává 1 kozla denně (po dobu 8 dní
 = 8 kozlů).

Tabulka příležitostí, ustanovených k veřejným obětem.

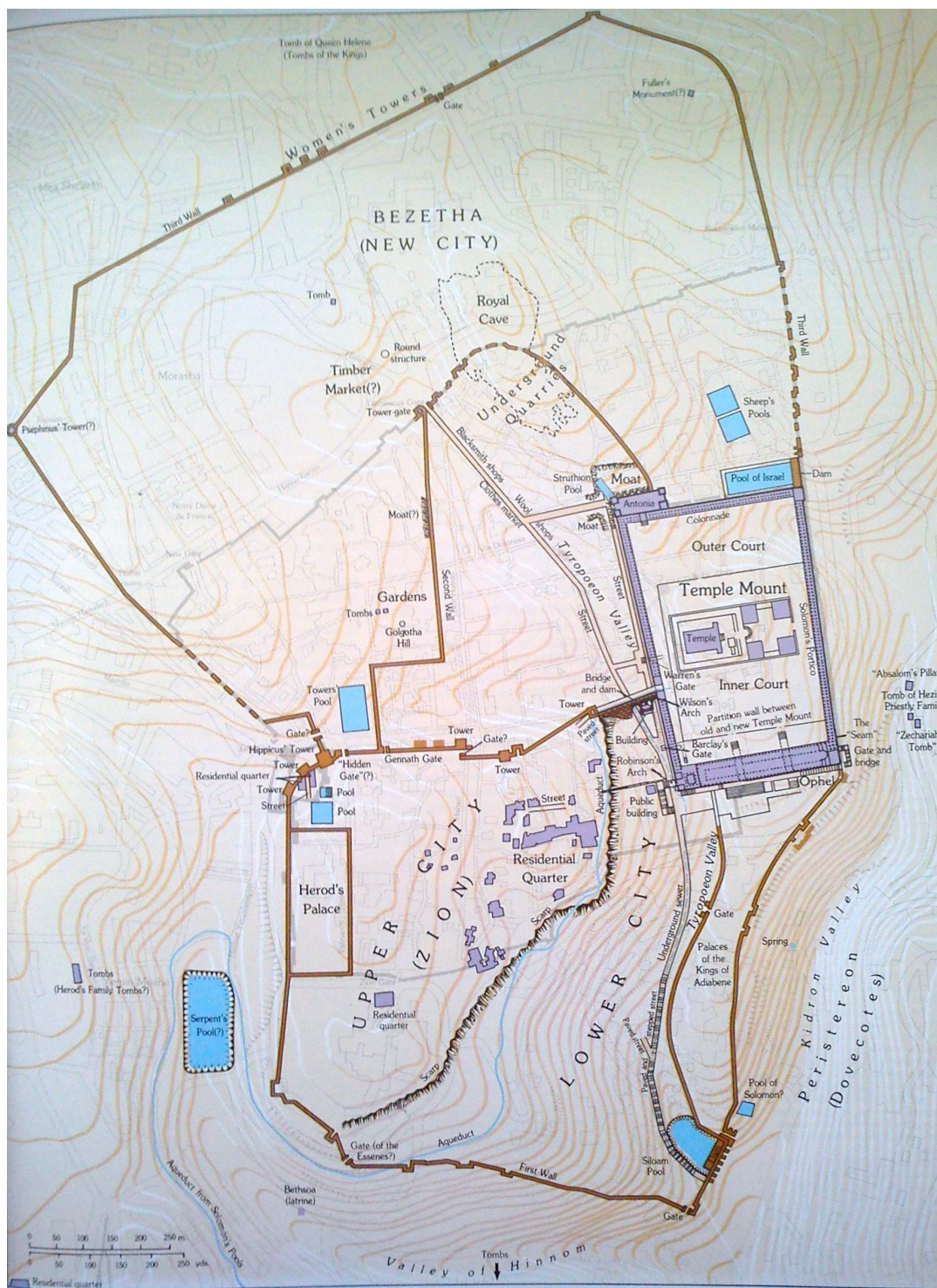
¹⁷⁸ DOUGLAS, J. D. a kol. *Nový biblický slovník*. s.677.

PŘÍLOHA 2

Jeruzalém a Chrámová hora v době 1000-586 př.n.l.¹⁷⁹

¹⁷⁹ BAHAT, D. *The Atlas of Biblical Jerusalem*. s.9.

PŘÍLOHA 3

Jeruzalém a Chrámová hora v době 538 př.n.l.-70 n.l.¹⁸⁰

¹⁸⁰ BAHAT, D. *The Atlas of Biblical Jerusalem*. s.19.

PŘÍLOHA 4

Protection of Holy Places Law 5727 (1967)¹⁸¹

1. The Holy Places shall be protected from desecration and any other violation and from anything likely to violate the freedom of access of the members of the different religions to the places sacred to them or their feelings with regard to those places.
2.
 - a. Whosoever desecrates or otherwise violates a Holy Place shall be liable to imprisonment for a term of seven years.
 - b. Whosoever does anything likely to violate the freedom of access of the members of the different religions to the places sacred to them or their feelings with regard to those places shall be liable to imprisonment for a term of five years.
3. This Law shall add to, and not derogate from, any other law.
4. The Minister of Religious Affairs is charged with the implementation of this Law, and he may, after consultation with, or upon the proposal of, representatives of the religions concerned and with the consent of the Minister of Justice make regulations as to any matter relating to such implementation.
5. This Law shall come into force on the date of its adoption by the Knesset.

LEVI
Prime Minister

ESHKOL

ZERACH
Minister
Religious Affairs

WARHAFTIG
of

SHNEUR
President

ZALMAN

SHAZAR

* Adopted by the Knesset on 27 June 1967.

¹⁸¹ *Protection of Holy Places Law. Israel Ministry of Foreign Affairs. Dostupný z WWW: <<http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace%20Process/Guide%20to%20the%20Peace%20Process/Protection%20of%20Holy%20Places%20Law>>.*